

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Ε'

ΑΡ. 61

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κυπριακά Έρωτικά Ποιήματα

Ι. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗ : Καινέας (μελέτη)

ΠΥΘΑΓΟΡΑ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ : Μοιάζουμε (ποίημα)

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ : Νίκος Νικολαΐδης (μελέτη)

Β. ΤΑΤΑΚΗ : Ν. Νικολαΐδης (μελέτη)

ΜΑΡΙΚΑΣ ΡΟΥΣΙΑ : Τό λάθος της

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : Στη θύμηση σου (ποίημα)

Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ : Έθιμα του θερισμού

ΚΩΣΤΑ ΜΑΓΙΣΤΟΥ : Χρυσούλα (διήγημα)

ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ : Άκρια (ποίημα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ, 1940

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφέο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Διανόηση και Πόλεμος.—Κυπριακά Σημειώματα: ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Οί κατάλογοι Χάκκετ-Παπαϊωάννου Έπισκόπων Πάφου και Κερηνείας τόν ΙΗ' αί.—Έπιστολές: Λ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ: Ένα τυπογραφικό λάθος.—Κριτική: ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Τ. Άνθια «Τò Β' Ίντερμέδιο» και Θ. Πιερίδη «Δέκα Τραγούδια».—ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Α. Σημηριώτη «Όσο φέγγει».—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Άνώτερου Παρθεναγωγείου Λεμεσοῦ «Παιδικές Ψυχές».—Νέα Βιβλία.—Σημείωμα.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Ε'
ΑΡ. 61

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ, 1940

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΕΡΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ¹

X: 32ab Legrand, Bibl. G. Vulg. t. II (1881), σσ. 92-93

- Γιατί [ή] κυρά μου φέβγει ἀποῦ 'Ξ αὐτόν μου,
ἦλθα, πουγλιά, μὲ σὰς νὰ καταντήσω·
γιατί [ή] κυρά μου ξάνπεν² τὸ λανπρόν μου
ἦλθα 'ς τὸ σκιός σας, δέντρη, νὰ καθίσω
καὶ μετὰ σέναν, βρύση, ἂν ἤμπορήσω 5
νὰ δροσιστῶ πριχοῦ μὲ καταλύσει·
κι ἀφὸν δὲν θέλει πγιὸν νὰ μοῦ γροικήσει,
γροικᾶτε μου, πουγλιά, δέντρα καὶ βρύση.
- Γροικᾶτε μου, πουγλιά,³ καὶ λυπηθῆτε,
γροικῶντα τὴν πολλὴν τῆς σκληροσύνην 10
κ' ἔσεις, δεντρά, 'χ τὴν λύπην μαραθῆτε
'δόντας τὴν ἐδικὴν τῆς κακοσύνην
λυπήθου με καὶ σοῦ⁴ μὲ λεμοσύνην,
βρύση μου, κι ὅτις ἄλλος ἀγροικήσει·
κι ἀφὸν δὲν θέλει πγιὸν νὰ μοῦ γροικήσει, 15
γροικᾶτε μου, πουγλιά, δέντρα καὶ βρύση.
- Δὲν θέλει πγιὸν ν' ἀκούσει τὸ λανπρόν μου,
δὲν πολογᾶται σ' ὅσα τῆς μιλήσω
πλάσιν,⁵ οὐδὲ ψηφίζει τὸ λανπρόν μου,
δὲν θέλει νὰ σταθεῖ νὰ τὴν βιγλίσω, 20
κι ὅσα χαρτιὰ ποτὲ νὰ τῆς μιλήσω,
ἀπὸ μακρὰ δὲν θέλει νὰ τ' ἀνγκίσει·
κι ἀφὸν δὲν θέλει πγιὸν νὰ μοῦ γροικήσει
γροικᾶτε μου, πουγλιά, δέντρα καὶ βρύση·

Πέτε, πουγλιά, μὲν πάψετε τὸ κλάμαν, 25
καὶ δίκιον ἔν νά κλαίγετε μετὰ μου,⁶
δέντρη, καὶ δεῖλις καὶ πωρνὸν καὶ κάμαν,
γὶὸν σείζεστε, λαλεῖτε τὰ κακὰ μου,
βρύση, πινωθού⁷ μὲ τὰ κλάματα μου,
κ' ἐγὼ θέλω φωνάζειν, κρίση, κρίση! 30
κι ἀφὸν δὲν θέλει πγῖὸν νά μοῦ γροικήσει
γροικᾶτε μου, πουγλιά, δέντρα καὶ βρύση.

X: 80αβ (ἀνέκδοτο)

Κοντύλι, φίλε μου ἀκριβέ, καιρὸς ἔν νά σέ πιάσω,
μὰ σοῦ μηδὲν τὸ βαρεθεῖς ἄν εἶν' καὶ σέ πειράσω.⁸
Διατὶ πάντα τὸ πεθυμῶ μ' ἐσὲν' ν' ἀποδιαβάζω,
κι ὅ,τι νά γράψεις ὕστερα κληῶντα⁹ μου τὰ διαβάζω. 5
Τὸ κλάμαν μὲ παρηγορᾶ, φυράζει¹⁰ μου τὸ βάρος,
καὶ μὲ τὸ θάρος τοῦ κλαυθμοῦ παίρνω χαρὰν καὶ θάρος.
Ὅλοι χορέβγουν καὶ γελοῦν, χαίρουνται τὸ ποθοῦσιν,
κ' ἐμὲν τὰ δάκρυα κ' ἡ πικριά τὴν πεθυμιὰ μου ἀνθιοῦσιν.¹¹
Ἐπὸ σὲν' ἔν μποριζάμενον φωτιά φωτιὰν νά σβύσει,
καὶ τὸ διαμάντιν τὸ <ν> σκληρὸν μὲ τὸ νερὸν νά λύσει. 10
Καὶ [μ]πόρε¹² ἐμὲν τὸ πάθος μου μὲ πάθος τὸ συντριβγῶ,
καὶ μὲ τὸ κλάμαν τὸ πολλὺν ἀποῦ τὸ κλάμαν λείβγω.
Τώρα δὲν ἀξ[ι]ώννιομαι πγιότερα νά μιλήσω,
φοβοῦμαι μὲ τὸ γράσιμον μηδὲν βαρομεθῶσω.
Καὶ δώσει πίκρα ἔς τὸ ποθῶ καὶ τὸ φοβοῦμαι πάθω, 15
κ' ἐκεῖνον τὸ δὲν πεθυμῶ ἀνοίξου μου καὶ μάθω.
Λοιπὸν τραγοῦδιν σωπηρὸν¹³ διάβα ταπεινωμένον,
κι ἄσ σ' ἀρωτήξουν πγιοῖός εἶσαι, πέ τους φτωχὸν καὶ ξένον.

1. Ἀντιγραφή, ἀντιπαραβολή καὶ σχόλια τοῦ συνεργάτη μας κ. Ἄντ. Κ. Ἰντιάνου, καὶ κοίτ. «Νέα Ἑστία», 208, σ. 753—4 καὶ «Κυπριακὰ Γράμματα», Β' σ. 204—8, 493—98, Γ' σ. 322. 2; ξάναψεν. 3 Leg.: 'πουλιά μου' 4 Leg.: καὶ σοῦ ἀντὶ σοῦ. X: ποῦ 5: καθόλου 6 Leg.: 'μητὰ μου' 7: πινωθῶν, πινωθῶν, ἐνώθῶ, σμίγω τῶνα μὲ τᾶλλο μὲ ἀποτελέσμα τὴν αὔξησιν. Ὁ Μενάρδος, Γαλλ. Μεσ. Λέξεις ἐν Κύπρῳ, Ἀθηνᾶ, XII (1900), σ. 360—84 παράγει τὴ λέξη ἀπὸ τὸ γαλλ. pinte. Ὁ Dawkins τὴ σχετίζει μὲ τὸ ἐπενδίδωμι. ἐπενδῶννω. Machairas vol. II (Glossary), p. 262 b. 8: ἐνοχλήσω, 9: κλαίοντας, 10: ἀλαφρώνει. 11: φουντώνουν 12: μπορετό, 13: σιωπηλό.

ΚΑΙΝΕΑΣ

Γιὰ τὸν Καινέα, τὸν ἀδάμαστο βασιλιά τῶν Λαπιθῶν, ποὺ ἦταν κάποτε γυναίκα, ἔχουμε ἀρκετὲς μαρτυρίες στοὺς ἀρχαίους ποιητὲς καὶ πεζογράφους. Καταχωρίζω ἐδῶ μίαν ἀπὸ τὶς πιὸ παλιές, γραμμὴν ἀπὸ τὸν Ἀκουσίλαο τὸ λογογράφο, ποὺ ἡ ἀκμὴ του πέφτει στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ 5ου αἰῶνα:

Καινή τῇ Ἐλάτου μίσγεται Ποσειδέ[ω]ν· ἔπειτα—οὐ γὰρ ἦν αὐτῇ ἐς ἔρον παῖδας τεκὲν οὐτ' ἐξ ἐκείνου οὐτ' ἐξ ἄλλου οὐδενός—ποιεῖ αὐτὸν Ποσειδέων ἄνδρα ἄτρωτον, ἰσχὺν ἔχοντα μεγίστην τῶν ἀνθρώπων τῶν τότε, καὶ ὅτε τις αὐτὸν κεντοῖη σιδήρῳ ἢ χαλκῷ, ἠλίσκετο μάλιστα χρημάτων. Καὶ γίνεται βασιλεὺς οὗτος Λαπιθέων καὶ τοῖς Κενταύροις πολεμέσσει. Ἐπειτα στήσας ἀκόν[τιον ἐν ἀγορᾷ, θεὸν ἐκέλευεν ἀριθμεῖν. Θεοῖσι δ' οὐκ ἦεν [ἀνσχετόν, καὶ] Ζεὺς ἰδὼν αὐτὸν ταῦτα ποιοῦντα ἀπειλεῖ καὶ ἐφορμᾷ τοὺς Κενταύρους, κάκεινοι αὐτὸν κατακόπτουσιν ὄρθιον κατὰ γῆς καὶ ἄνωθεν πέτρην ἐπιτιθεῖσι σῆμα καὶ ἀποθνήσκει.

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ βρέθηκε πάνω σ' ἓναν πάπυρο τῆς Ὁξυρύγχου (Oxyg. Pap. 13 (1919), 1611=F. Gr. Hist. 2 F. 22 Jac.). Ὅτι βρίσκεται μέσα σὲ ἀγκύλες ἔχει συμπληρωθεῖ ἀπὸ τοὺς φιλολόγους.—Ἡ γλῶσσα εἶναι γενικὰ ἰωνικὴ, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῆς λογογραφίας, ἀν καὶ ὁ Ἀκουσίλαος ἦταν ἀπὸ τὸ Ἄργος· μόνο τὸ ἀπαρέμφατο *τεκὲν* τοῦ ἐξέφυγε στὴν ἀργολικὴ διάλεκτο!—Ἡ σύνταξη ἐντελῶς παραταχτικὴ ἀκόμα· τὰ ῥήματα δένονται μεταξύ τους πιὸ πολὺ μὲ τὸν *καί*, σπανιότερα μὲ τὸν *δέ* καὶ τὸ *ἔπειτα*.—Πρόσεξε στὴ δεύτερη φράση καὶ τὴν προληπτικὴ ἀλλαγὴ στοῦ γένους: (*ποιεῖ αὐτὸν ἄνδρα* ἀντὶ *αὐτὸν ἄνδρα*), ἀκόμα τὴν ἀδήλωτη ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου στοῦ τέλος *κάκεινοι*... *ἐπιτιθεῖσι καὶ ἀποθνήσκει*, ποὺ ξαναγουρίζει, ὅπως καὶ ἡ παραταχτικὴ σύνταξη, στὰ δικά μας παραμῦθα.

«Μὲ τὴν Καινή, τὴν κόρη τοῦ Ἐλατου, σμίγει ὁ Ποσειδῶνας· ἔπειτα, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ γεννήσει παιδιά οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνον οὔτε ἀπὸ ἄλλον κανένα, τὸν κάνει ὁ Ποσειδῶνας ἄντρα, ποὺ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ πληγωθεῖ, δυνατὸ ὅσο κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τότε· καὶ ἂν κανεῖς πῆγαινε νὰ τὸν κεντήσῃ μὲ σιδερένιο ἢ χάλκινο κοντάρι, βρισκόταν πιὸ γρήγορα ἀπὸ κάθε τί πιασμένος. Καὶ γίνεται βασιλιάς αὐτὸς τῶν Λαπιθῶν καὶ πολεμοῦσε μὲ τοὺς Κένταυρους. Ἐπειτα ἔστησε τὸ κοντάρι του στὴν ἀγορὰ καὶ πρόσταξε νὰ τὸ λογαριάσουν γιὰ θεό. Ὅμως αὐτὸ οἱ θεοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ βαστάξουν καὶ ὁ Δίας βλέποντάς τον νὰ κάνει τέτοια πράγματα τὸν ἀπειλεῖ καὶ ξεσηκώνει τοὺς Κένταυρους καταπάνω του· καὶ ἐκεῖνοι χτυπώντας τὸν χάνουν μέσα στὴ γῆ ὄρθο καὶ βάζουν ἓνα βράχο ἀπὸ πάνω του γιὰ σημάδι καὶ πεθαίνει.»

Ἡ κόρη, γιὰ ν' ἀποφύγει τοὺς πόνους τῆς μητρότητος, ἀπαρνιέται τὸ φύλο τῆς· ἀπὸ τὸ θεό, ποὺ τὴν εἶχε ἀγαπήσει, γι' ἀντίχαρη ζητάει καὶ τὴν ἀλλάζει σὲ ἄντρα μὲ δύναμη ἀκατάλυτη. Ὅπως ὅμως συχνὰ γίνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσους ἀνεβάζει ἢ χάρη τοῦ θεοῦ, τὸ ἴδιο καὶ ὁ Καινέας «καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη», δὲν μπόρεσε νὰ χωνέψῃ μιὰ τέτοιαν εὐτυχία. Σὰν τὸν Τάνταλο, σὰν τὸν Ἴξιονα, σὰν τὴ Νιόβη, σὰν κάθε θνητό, ποὺ τολμάει νὰ ξεπεράσει τὰ σύνορα

της ανθρώπινης φύσης και να ύψωθεί ὡς τοὺς εὐεργέτες θεοὺς, θά βρεῖ κι' αὐτὸς τὴν ἄξια τιμωρία. Τὸ περίφημο ἀγγεῖο, ποὺ ἔπλασε ὁ Ἐργότιμος καὶ ζωγράφισε ὁ Κλιτίας, μέσα σ' ἄλλα παρουσιάζει καὶ τὴ φοβερὴ αὐτὴ σκηνή, ὅπου οἱ Κένταυροι μὲ γιγάντιους ἐλάτινους κορμούς σφηνώνουν τὸν ἥρωα βαθιὰ στὸ χῶμα μέσα.

Τὴν παράξενη αὐτὴ μορφή τοῦ Καινέα ζήτησαν νὰ τὴ μελετήσουν οἱ μυθολόγοι κάπως καλύτερα γιὰ νὰ βροῦν τὴν πρωταρχικὴ τῆς ὑπόστασι. Καὶ ἦταν πρῶτος, ὅσο ξέρω, ὁ μέγας Ε. Rohde, ποὺ στὸ περίφημο τοῦ ἔργο *Psyche* (σ. 115 στὴν 6η ἔκδ.) τοποθέτησε τὸν ἄτρωτο Λαπίθη πλάι στὸν Ἀμφιάραο, στὸν Τροφῶνιο καὶ ἄλλες παλιές χθόνιες θεότητες, ποὺ σιγὰ σιγὰ ξέπεσαν σὲ ἥρωες, χωρὶς ὥστόσο οἱ ἄνθρωποι νὰ πάψουν νὰ τοὺς φαντάζονται ζωντανούς κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἀκόμα καὶ νὰ τοὺς λατρεύουν. Συμπληρώνοντας τὴ γνώμη αὐτὴ ὁ Ο. Berthold, *Die Unverwundbarkeit in Sage und Aberglauben der Griechen*, 1911 σ. 17 κ. κ. ὑποστήριξε, πῶς ἡ παράδοση, ποὺ ἱστορεῖ τὸ κάρφωμα τοῦ Λαπίθη βασιλιά μέσα στὴ γῆ, πρέπει νὰ εἶναι αἰτιολογικὴ καὶ νὰ πλάστηκε σὲ μιὰ νεώτερη σχετικὰ ἐποχῇ, ὅταν οἱ Ἕλληνες εἶχαν πιά ξεχάσει τὴ χθόνια ὑπόστασι τοῦ θεοῦ Καινέα, ἐξακολούθησαν ὅμως νὰ πιστεύουν, πῶς ἐζούσε ἀθάνατος στῆς γῆς τὰ βᾶθη καὶ γι' αὐτὸ ἤθελαν νὰ ἐξηγήσουν, πῶς βρέθηκε χωμένος μέσα ἐκεῖ.

Μιὰ θεωρία, ἅμα καλοριζῶσει, εἶναι δύσκολο νὰ παραμεριστεῖ, ἀκόμα καὶ ὅταν στὸ μεταξύ ἀνακαλύψουμε στοιχεῖα καινούργια, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ συμβιβαστοῦν μαζί της. Τὸ νέο ἀπόσπασμα τοῦ Ἀκουσιλάου ποὺ εἶδαμε πάρα πάνω, μᾶς τὸ λέει καθαρὰ στὸ τέλος, πῶς ὁ Καινέας πεθαίνει. Ὑστερα ἀπὸ τὴ μαρτυρία αὐτὴ, ποὺ ἦταν ἀκόμα ἄγνωστη στὸν Rohde καὶ στὸν Berthold, θὰ περίμενε κανεὶς νὰ ἀναθεωρηθεῖ ἡ γνώμη ἢ σχετικὴ μὲ τὴ σημασία, ποὺ ἔχει τὸ μοναδικὸ αὐτὸ κάρφωμα τοῦ Καινέα. Καὶ ὅμως ὁ νέος ἐκδότης τῶν ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν F. Jacoby, σχολιάζοντας τὸ ἀπόσπασμα τοῦ λογογράφου (*Fr. Gr. Hist.* I 379), ἀντὶ νὰ κρατηθεῖ σ' αὐτὸ καὶ ν' ἀπορίψει τὴ γνώμη τῶν μυθολόγων, πῶς στὴ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ὁ Καινέας μένει πάντα ζωντανὸς βαθιὰ στὸ χῶμα, προτιμᾷ νὰ στηριχτεῖ στὴ θεωρία τους καὶ νὰ χαρακτηρίσει τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀκουσιλάου γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Λαπίθη «παράξενη».

Μὲ ἕναν τέτοιο χαρακτηρισμὸ δὲν ἐξηγοῦμε τίποτε. Καὶ πολὺ τὸ φοβοῦμαι, πῶς ὅποιος θελήσει πάλι νὰ μᾶς ἀποδείξει τὸν Καινέα θεὸ παλιό, θὰ χρειαστεῖ τώρα πιά νὰ στηριχτεῖ σὲ ἄλλα στοιχεῖα, ὄχι στὴν ἱστορία ποὺ ἐξετάζουμε. Καμμιά μαρτυρία δὲν ἀναφέρει, πῶς ἢ ζωὴ τοῦ Καινέα συνεχίζεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, οὔτε κἀν νὰ τὴν προϋποθέτει μπορεῖ. Ἐξω ἀπὸ τὸν Ἀκουσίλαο εἶναι καὶ ὁ Ἀπολλώνιος Ρόδιος, ποὺ μᾶς μιλεῖ καθαρά:

A 59 *Καινέα γὰρ ζῶν περ ἔτι κλειουσιν αἰοῖδοι
Κενταύροισιν ὀλέσθαι...*

Στὶς λέξεις *ζῶν ὀλέσθαι* θὰ ἦταν λάθος μας μεγάλο νὰ βροῦμε τὴ σημασία «ἐξαφανίστηκε ἀπὸ τὴ γῆ, δίχως ὥστόσο νὰ πεθάνει». Τὸ ὀξύμωρο τονίζει τὸ *χαμὸ* τοῦ Καινέα. παρ' ὄλο ποῦ, ἄτρωτος ὅπως

ήταν, χώθηκε μέσα στη γη ζωντανός: *ἄρρηκτος, ἀκαμπτὸς ἐδύσεται νεϊόθι γαίης*, όπως συνεχίζοντας τονίζει ὁ Ἀπολλώνιος. Ὅτι ὁμως μόλις βρέθηκε σφηνωμένος ἐκεῖ κάτω, πρέπει νὰ πέθανε, εἶναι αὐτονόητο. Ἔτσι τελειώνει ἡ ἱστορία τοῦ Καινέα¹⁾.

Σ' αὐτὸν τώρα τὸν παράξενο τρόπο τοῦ θανάτου νομίζω, πῶς δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀνακαλύψουμε τὸν ἀντίλαλο μιᾶς παλιᾶς πίστεως σ' ἕναν Καινέα θεοῦ οὔτε νὰ ἐξηγήσουμε τὴν ἀτρωσία σὰ μιὰν ὑστερότερη προσθήκη τῆς παράδοσης, πού ἐπινοήθηκε τάχα γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ διεξοδικὴ ἱστορία τοῦ ἀφανισμοῦ του, ὅπως θέλησε ὁ Berthold. Ἐντελῶς ἀντίθετος πρέπει νὰ ἦταν ὁ δρόμος πού πήρε ἡ παράδοση, ὡς πού νὰ ὀλοκληρωθεῖ. Ὁ πρῶτος τῆς πυρήνας εἶναι ἐξάπαντος ἡ ἱστορία, ὅτι ὁ Καινέας στάθηκε γυναίκα καὶ ἀπὸ ἐνός θεοῦ τῆ χάρη ἔγινε ἄντρας δυνατός, τίποτε πού νὰ μὴν τὸν πληγώνει. Ἐδῶ φαίνεται νὰ σταματοῦσε καὶ ὁ Ἡσίοδος, πού ἱστορεῖ τὴν παράδοση (ἀπ. 200). Ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἀτρωσίας κεντρισμένη ἡ λαϊκὴ φαντασία ζήτησε ἔπειτα, ἐντελῶς δικαιολογημένα, νὰ βρεῖ μιὰ δυνατότητα, πού νὰ συνεχίζει τὴ διήγηση καὶ νὰ παρουσιάζει τὸν ἀδάμαστο καὶ ἀνίκητο ἄντρα νὰ δαμάζεται καὶ νὰ πεθαίνει.

Στὴν ἀρχαία μυθολογία τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν παρουσιάστηκε στὴν παράδοση τοῦ Καινέα μόνο, μὰ κι' οὔτε ἡ λύση χρειάστηκε νὰ εἶναι παντοῦ ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτη. Γιὰ τὸν Λαπίθη βασιλιά ἐπινοήθηκε, εἶδαμε, τὸ φοβερὸ σφυροκόπημα μὲ τοὺς κορμούς τῶν ἐλατιῶν, πού τὸν ἐξαφανίζει κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Γιὰ τὸν Αἴαντα εἶπαν, ὅτι τὸν ἐσκέπασαν οἱ Τρῶες μὲ λάσπη, γιατί καὶ αὐτὸν δὲν τὸν τρυποῦσε τὸ σίδερο: *χηρσμός ἐδόθη Τρωσὶ πηλὸν κατὰ τοῦ Αἴαντος βαλεῖν· σιδῆρω γὰρ οὐκ ἦν τρωτός· καὶ οὕτω τελευτᾷ* (Ἰπόθ. Σοφ. Αἴαντ.) Θὰ ἦταν ἀλήθεια ἀστεῖο πίσω ἀπὸ τὸν Αἴαντα αὐτὸν νὰ ἀνακαλύψουμε πάλι ἕναν χθόνιο θεοῦ!

Πιὸ γνωστὴ εἶναι ἡ ἄλλη παραλλαγή γιὰ τὴν ἀτρωσία τοῦ Αἴαντα: τὴ βραδυὰ πού γεννήθηκε στὴ Σαλαμίνα, ἔτυχε νὰ βρίσκεται στὸ σπιτί τοῦ πατέρα του, τοῦ Τελαμῶνα, ὁ Ἡρακλῆς· πήρε λοιπὸν αὐτὸς τὸ παιδί, τὸ τὸλιξε μὲ τὴ λεοντὴ πού φοροῦσε ὁ ἴδιος κι' εὐχήθηκε στοὺς θεοὺς νὰ γίνει ἄτρωτος σὰν τὸ δέρμα τοῦ λιονταριοῦ τῆς Νεμέας. Καὶ οἱ θεοὶ τὸν ἄκουσαν. Ἀπὸ ἀπροσεξία ὁμως τοῦ ἀφῆκε ἕνα μέρος στὸ πλευρὸ ἀσκέπαστο· ἀπὸ ἐκεῖ θὰ περάσει ἀργότερα τὸ σπαθὶ τῆς αὐτοχτονίας καὶ θὰ τὸν σκοτώσει²⁾. — Ἀνάλογα ἱστοροῦσαν καὶ γιὰ τὸν Ἀχιλλέα μὲ τὸν τρωτὸ ἀστράγαλο.

Μπροστὰ σὲ παρόμοιο πρόβλημα τοποθετημένη ἡ νεοελληνικὴ φαντασία, νὰ ἐξηγήσει δηλαδὴ τὸ θάνατο τῶν ἀθάνατων παλιῶν Ἑλλήνων, ἔφτασε σὲ μιὰ λύση ἐντελῶς ἄλλη. Καταχωρίζω ἐδῶ τὴ σχετικὴ παράδοση ὀλόκληρη, γιατί νομίζω, πῶς ἡ ἀξία τῆς δὲν περιορίζεται μόνο στὴ σημασία πού παίρνει γιὰ ὅσα ζητήματα μᾶς ἀπασχόλησαν ὡς τὴ στιγμή αὐτή.

1). Στὸ Βιργίλιο (Αἴν. 6.448 ὁ Καινέας βρίσκεται στὸν Κάτω Κόσμο. Ὁ Σέρβιος στὸ σχετικὸ σχόλιο μιλεῖ γιὰ τὸ θάνατό του. Πρβλ. Καὶ Σχολ. Λουκ. 92, 11, Ὀβιδ. Μεταμ. 12.522.

2) Αἴσχ. Θρηῖσαι ἀπ. 83 Ν 2., Λυκόφρ. 455, Σχόλ. Ἰλ. Ψ 821 καὶ Σοφ. Αἴ. 883.

Ὁ μάρπα—Πρόδρομος ἀπὸ τὴ Βεργίνα τῆς Βέρροιας ἱστορεῖ, πῶς βρῆκε κάποια μέρα ἕναν σκελετὸ παλιό·

Εἶχε μιὰ κολοκύθα¹⁾, νά ἴσαι' ἕναν ντενεκέ! Κάτι ἀρίδες, οὐ! δύο πῆχες (κι' ἀνοίγει ὅσο μπορεῖ τὰ χέρια του). Μπρὲ ἦταν γίγαντοι οἱ παλιοί, ἴσαμε κει ἀπάνου! Καὶ δὲν φοβούνταν θάνατο νὰ πεῖς. Δὲν πεθαίνανε ποτές! Μονάχα σὰ σκοντάβανε καὶ πέφτανε τὰ μπρούμυτα, ἄντε, ἄντε, ἄντε, πάει τέλεψε²⁾! Γιὰ κεῖνο κι' ὁ πιδὸ τρανός τους ὄρκος ἦτανε «Μὰ τὸ σκονταμό!» Γιὰτὶ μονάχα αὐτὸν τρομάζανε.

Ἡ θαυμαστὴ αὐτὴ παράδοση καταγράφηκε στὴ Βεργίνα ἀπὸ τὸ μαθητὴ μου, τὸ φοιτητὴ τῆς φιλολογίας στὴ Θεσσαλονίκη. Μανόλη Ἀνδρόνικο, πὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ τὴν παραχωρήσει ἀδημοσίευτη.—Μιά ὅμοια διήγηση ἀπὸ τὴ Θεσσαλία δὲν ἀναφέρει τὸ στοιχεῖο τῆς ἀθανασίας ρητὰ, ἀν καὶ τὸ προϋποθέτει. Ἀπεναντίας τονίζει τὴν ἀδυναμία τῶν παλιῶν Ἑλλήνων νὰ σηκωθοῦν, ἀμα μιὰ φορὰ ἔπεφταν. (Ν. Πολίτη, Παραδόσεις, I, 52, ἀρ. 89).

I. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

ΜΟΙΑΖΟΥΜΕ

Μὲ τὴ νεκρὴ στὰ στήθη μας χαρὰ
Καὶ τὰ πλατεῖα φτερά τὰ μαδημένα,
Μοιάζουμε σὰν περήφανα πουλιὰ
Ποῦ ἐμείνανε καιροὺς φυλακισμένα.

Κι ὡς μέσα μου νὰ ἐκόπη μιὰ χορδή,
Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ μὲ ἀναστήσει·
Οὔτε κι ἡ μυστικώτατη σπονδὴ
Τῶν λυγμικῶν δακρύων ποῦ ἔχω χύσει.

Κι ὄλη διαβαίνει ἡ ζήση μου καθὼς
Ἐπιθανάτιος ρόγχος ποῦ μὲ πνίγει
Σὰν ἕνας ποῦ μὲ τυραννάει ἐχθρὸς
Σὰν φίδι ποῦ τὴ σάρκα μου τυλίγει.

Μὲ τὴ νεκρὴ στὰ στήθη μας χαρὰ
Καὶ τὴ σκιά τοῦ ὄνειρου τοῦ φευγάτου
Μοιάζουμε σὰν παράλυτα παιδιὰ
Ποῦ ζοῦν μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ θανάτου.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

1)=Κρανίο.

2) Συμπλήρωσε: γιατί δὲν μποροῦσαν νὰ σηκωθοῦν.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(ΜΙΑ ΕΝΤΥΠΩΣΗ)

Ὁ Νίκος Νικολαΐδης, ὁ Κύπριος, ὁ «Αἰγυπτιώτης»,—γιατί ὑπάρχει καὶ Νίκος Νικολαΐδης Ἀθηναῖος, ὁ λαοφιλέστατος Πῶλ Νόρ, ποῦ ἔγραψε κάποτε λυρικοὺς στίχους καὶ ποῦ χρόνια τώρα δὲ γράφει παρὰ μονάχα στίχους σατυρικοὺς—ὁ Νίκος Νικολαΐδης, λοιπόν, ὁ Κύπριος εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ ἰδιόρρυθμες μορφές τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Ὅταν γνωρίσης καὶ τὸν ἄνθρωπο, μὰ καὶ τὸ ἔργο του μονάχα, δοκιμάζεις ἓνα περίεργο συναίσθημα: ἀπὸ ποῦ βγαίνουν, ρωτᾶς, οἱ κόσμοι αὐτοὶ ποῦ μᾶς ζωντανεῦει, ποῦ τοὺς εἶδε, πῶς τοὺς ὄραματίστηκε, σὲ ποιά θολά, ἐφιαλτικά ὄνειρα ἀντίκρουσε τὰ ἀπίθανα αὐτὰ πρόσωπα ποῦ μᾶς παρουσιάζει; Καὶ τί εἶναι τὸ «Γαλάζιο Λουλουδί», τὸ «Στραβόξυλο», καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ διηγήματα, τὰ τόσο «φρόνιμα», τόσο σοφά, μὲ τέτοιο «κλασικὸ» τρόπο γραμμένα καὶ ποῦ δὲν καταλαβαίνεις, ὡστόσο, ποῦ ἀρχίζουν καὶ ποῦ τελειώνουν καὶ γιατί ἀρχίζουν ἐδῶ καὶ ὄχι ἐκεῖ;

Γνώρισα ἀρκετά, καὶ τὰ παλιότερα χρόνια, τότε ποῦ ἔμεινε στὴν Ἀθήνα ὁ Νικολαΐδης, τὸν συναναστράφηκα στενὰ καὶ γιὰ καιρὸ. Πολλές φορές κουβεντιάσαμε γιὰ ἓνα πλῆθος ζητήματα, μοῦ μίλησε γιὰ τὸ ἔργο του, μοῦ διάβασε διηγήματά του. Ἡ ἐντύπωσή μου ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ τ' ἀνταμώματα, καὶ τότε, μὰ τώρα ἀκόμα περισσότερο, ποῦ βλέπω πιὸ καθαρὰ ὀρισμένα πράγματα, μένει ἡ ἴδια: ὁ Νικολαΐδης εἶναι ἓνας «rêveur éveillé». Ζεῖ ἀκατάπαντα σ' ἓνα κόσμον ὀνείρων, ὀνείρων ποῦ διασταυρῶνονται, ποῦ ἀνακατώνονται, ποῦ γίνονται ἓνα μέσα του μὲ τὰ αἰσθήματα ποῦ τοῦ ξυπνᾶ ἢ ἄμεση ἐπαφή του μὲ τὴ ζωὴ, μὲ τὴν καθημερινή, τὴν ἀπὴ πραγματικότητα, μὰ ποῦ στὸ τέλος μένουν αὐτὰ στὴν ἐπιφάνεια κ' ἐπικρατοῦν: καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη. Ἡ τέχνη τοῦ Νικολαΐδη εἶναι ὀλόκληρη ἓνας κόσμος ὀνείρου, ἓνα ὄνειρο, καὶ ἄς δανεῖζεται, γιὰ νὰ πάρῃ μορφὴ, πρόσωπα, γεγονότα, στοιχεῖα τοῦ ἑξωτερικοῦ κόσμου.

Πάρτε ἓνα διήγημα τοῦ Νικολαΐδη: τοὺς «Ἵπηρετές», τὴν «Παραμονὴ τοῦ Σωτήρος», τὴν «Κοῦκλα» ἀρχίζει μιὰ ἀφήγησις, πρόσωπα σκισάρονται ποῦ παρακολουθεῖτε τίς κινήσεις, τοὺς μορφασμούς των, ποῦ ἀκοῦτε τὰ λόγια των, ποῦ μαντεύετε, ἢ μᾶλλον, ποῦ βλέπετε ὀλοκάθαρα νὰ ξεδιπλῶνονται μπρὸς σας τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συναισθήματά τους, κάτι γίνεται, καὶ τὸ κάτι αὐτό, τὸ περιστατικὸ, συνδέεται σφιχτὰ μὲ ἄλλα περιστατικά, ὅπως οἱ κρίκοι μιᾶς ἀλυσίδας. Καὶ ὅμως, στὸ λογικώτατο αὐτὸ σύνολο, ὅπου ὅλα εἶναι καθαρά, συνεπῆ, ἐξηγημένα, αἰσθάνεστε ὅτι τίποτε δὲν ἔχει στὸ βάθος ἐξηγηθῆ, τίποτε δὲν ἔχει σχῆμα καθαρὸ, ὅτι ὅλα βρίσκονται σὲ μιὰ ἀδιάκοπη ρευστὴ κατάστασις, ὅτι λόγια, κινήσεις, πρόσωπα, ἰδέες εἶναι τὰ φανερά σύμβολα ἑνὸς κόσμου ἀόρατου ποῦ ὑπακούει σὲ νόμους δικούς του καὶ ποῦ νοιώθετε ὅτι τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἡ παρουσία,

καὶ ὄχι τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀπτοῦ, τοῦ φανεροῦ, τοῦ λογικοῦ, εἶναι ἡ πρὸ ζωντανῆ καὶ ἡ πρὸ *πραγματικῆς*. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι τ' ὄνειρο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα, τὸ στοιχεῖο ποῦ δίνει τὴ ζωὴ καὶ τὸ χαρακτῆρα του καὶ ὄλο του τὸ ἐνδιαφέρον στὸ ἔργο τοῦ Νικολαΐδη.

Δὲ διάβασα διήγημα τοῦ Νικολαΐδη ποῦ νὰ μὴν αἰσθανθῶ μιὰ, —πῶς νὰ τὴν πῶ;— μιὰ παράλληλη αἴσθηση: σὰ νὰ ὑπάρχουν μέσα μου δυὸ ἄνθρωποι ποῦ διαβάζουν συγχρόνως καὶ ποῦ ὁ ἕνας διαβάζει μιὰ ἱστορία λογικῆ, στρωτῆ, καθαρῆ, σὰν αὐτὲς ποῦ ἀκοῦμε γύρω μας κάθε μέρα καὶ ποῦ ποτέ, ἀπὸ ἔλλειψη καιροῦ, ἀπὸ φυσικὴ νωθρότητα, γιατί μᾶς λείπουν τὰ οὐσιαστικά των στοιχεῖα, δὲν ξύνομε τὴν ἐπιφανειὰ τους γιὰ νὰ δοῦμε πρὸ μέσα, καὶ ἕνας ἄλλος ἀναγνώστης ποῦ αὐτὸς οὔτε σχήματα καθαρὰ βλέπει οὔτε εἰρμὸ λογικὸ ἀντιλαμβάνεται καὶ γιὰ τὸν ὁποῖον, διήγησι, πρόσωπα, λόγια, καὶ ἄς εἶναι πραγματικά, γίνονται, κατὰ ἕνα ἀνεξήγητο τρόπο, ἀγωγοὶ ποῦ τὸν ὀδηγοῦν σ' ἕνα κόσμον μουντό, θολό, ὑπεραισθητὸ ὅπου βλέπει ὅτι ἡ λογικὴ του ἀχρηστεύεται ὀλότελα, καταντᾷ ἕνα ἄσημο, τιποτένιο ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖον *τίποτε ἀπολύτως δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ*. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ὁ κόσμος τοῦ ὄνειρου, τῶν ἐσωτερικῶν ὄραμάτων τοῦ Νικολαΐδη ποῦ τὰ προβάλλει, ποῦ τὰ διαχέει ἀδιάκοπα καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει, στὸν κόσμον τῆς τέχνης του καὶ ποῦ ἀποτελοῦν τὴν πρὸ μεγάλη της γοητεία.

Παρέβαλαν τὸν Νικολαΐδη μὲ τὸν Βουτυρᾶ, εἶπαν ὅτι στὸ ἔργο του ὑπάρχει πολὺ ἠθογραφικὸ στοιχεῖο. Πραγματικά, ὁ Νικολαΐδης ἔχει κάμποσες ὁμοιότητες μὲ τὸν *καλὸ* Βουτυρᾶ, καὶ ὑπάρχει ἀρκετὸ ἠθογραφικὸ στοιχεῖο στὸ ἔργο του. Ἀλλὰ τὸ ἠθογραφικὸ αὐτὸ στοιχεῖο εἶναι ἐντελῶς ἐπιφανειακό, ἀποτελεῖ τὴν πολὺ πολὺ ἐξωτερικὴ κροῦστα ὀρισμένων του διηγημάτων. Ὁ Νικολαΐδης κυττάζει, παρατηρεῖ, σχετίζει, πληροφορεῖ γιὰ τὸ τί κάνουν σὲ τοῦτο τὸν τόπον, τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι, τοῦτῃ τῇ στιγμῇ, θυμᾶται καὶ τίς πρὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες ἐνὸς περιστατικοῦ, ἐνὸς τόπου, μιᾶς μορφῆς. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ κατάλληλη στιγμῇ, ὅ,τι ἀποτυπώθηκε στὸ φακὸ τῆς μνήμης του, τὸ δείχνει ὀλοκάθαρα. Περισσότερο ὅμως *βλέπει* ὁ Νικολαΐδης, δὲν πληροφορεῖ. Βλέπει κόσμους ποῦ ἡμεῖς δὲν τοὺς βλέπουμε, μὰ ποῦ μᾶς κάνει νὰ μαντεύομε τὴν ὑπαρξὴ τους. Ἡ δημιουργία του ἔρχεται ἀπὸ μέσα, εἶναι ποιητικῆ. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχει τόση ἀξία.

(1936)

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

N. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

I

Μοῦ κάνετε τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ μοῦ ζητᾶτε τὴ γνώμη μου γιὰ τὸ Ν. Νικολαΐδη. Μὰ πῶς μπορεῖ νὰ μιλήσῃ κανεὶς ἄξια γιὰ τὸν πολυσύνθετο, τὸν πολύτροπον αὐτὸν ἄνθρωπο καὶ συγγραφέα; Ὁμολογῶ πῶς πρὶν ἀπὸ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1923, ὁ Νικολαΐδης μοῦ ἦταν σχεδὸν ἄγνωστος. Περαιστικὸς ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τότε στὸ ταξίδι μου γιὰ τὴν Κύπρο, εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ τὸν γνωρίσω λίγα λεπτά στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ φίλου Μαρσέλου. Δὲν ἀγαποῦσε πολὺ, τότε τουλάχιστον, τοὺς ἐκπαιδευτικούς. Δὲν τοὺς ἀγαποῦσε καθόλου. Τοὺς εὔρισκε πολὺ καὶ μόνο δασκάλους. Στὰ μάτια του μ' ἔσωσε φαίνεται τὸ γεγονός πῶς μὲ παρουσίαζεν ὁ Μαρσέλος. Καὶ μοῦπε μὲ τὴ μουσικότητα τῆς φωνῆς του: «Προσέξτε νᾶστε καλὸς μὲ τὰ παιδιά». Σὰ νὰ βλέπω ἀκόμη τὴ χαρούμενη μορφή του, τὴ χαρακτηριστικὴ σιλουέτα του, τὸν ἄνθρωπο τὸν γεμάτο εὐγένεια καὶ αἴσθημα. Κι ὕστερα γιὰ χρόνια στὴ Λεμεσό ἄκουα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐκλεκτοὺς νέους τῆς, σὲ κάθε κουβέντα, μόνο ὕμνους γιὰ τὸ Νικολαΐδη. Δὲ λέω πῶς δὲν ἄκουσα καὶ κακά. Μὰ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων. Μπορῶ νὰ πῶ πῶς γιὰ κανέναν ἄλλο σύγχρονό μας δὲν ἄκουσα νὰ μοῦ μιλοῦν μὲ τόση θέρμη, μὲ τόσο βαθειὰ ἀγάπη. Ὁ Νικολαΐδης, στὴ Λεμεσό τουλάχιστον, εἶχε κατακτήσει ψυχές. Καὶ πῶς νὰ μὴν κατακτήσῃ; Τὸ ἔργο του ἦταν ἓνα ἀσυνήθιστα ἐξωτικό, δροσερὸ λειβάδι, ὅπου οἱ πεινασμένες καὶ διψασμένες ψυχές εὔρισκαν ἄφθονη τὴν τροφή πού ζητοῦσαν. Συναισθάνθηκαν ὅτι εἶχαν τὸ εὐτύχημα νὰ ζοῦνε στὴ σκιά ἑνὸς πραγματικοῦ maître.

II

Θαυμάζω στὸ Νικολαΐδη τὸν ἄνθρωπο. Γιατί, ὅσο ξαίρω, ἔχει τὴ δύναμη νὰ στέκεται πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη. Ὁ Νικολαΐδης εἶναι πραγματικὸς «αὐτοργὸς» τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του. Τὰ ἐμπόδια δὲν τὸν γονάτισαν. Μόνος του ἀνακάλυψε τὸν ἑαυτό του καὶ εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὶς ὕψηλές πηγές τοῦ φωτός. Δὲν κυνήγησε τὴ δόξα· τὸν ἑαυτό του μονάχα κυνηγᾷ παντοῦ καὶ πάντα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲ δέχτηκε κανέναν ποτὲ συμβιβασμό. Ἔχει μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸν *ἄνθρωπο* καὶ πιστεύει ἀδίστακτα πῶς ὅ,τι ἡ ψυχὴ ὑπαγορεύει φυσικὰ καὶ ἀβίαστα στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ καὶ μόνον αὐτό, παντοῦ καὶ πάντοτε, πρέπει νὰ γίνεται. Μὲ λίγα λόγια νομίζω πῶς ὁ Ν. Νικολαΐδης εἶναι ἓνας πραγματικὰ ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Σπάνιο φαινόμενο στὴν ἐποχὴ μας. Πόσο θᾶξιζε μαζί μὲ τὸ ἔργο του νὰ μελετηθῇ καὶ ἡ ζωὴ του, κυρίως ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆς τῆς ἀκοίμητης ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας! Πόσοι κρυμμένοι θησαυροὶ θὰ περίμεναν τὸ μελετητὴ στὸ δρόμο του!

Πιότερο ὅμως ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο θαυμάζω στὸ Νικολαΐδη τὸ συγγραφέα, γιὰτὶ αὐτὸν τὸν ξαίρω περισσότερο καὶ καλύτερα. Τοῦ ἀνθρώπου τὴ σκιά μονάχα εἶδα στὶς ψυχές τῶν φίλων του. Τοῦ συγγραφέα διάβασα τὰ περισσότερα ἔργα. Λένε πῶς διαβάζεται μὲ κόπο. Ὁχι ὅλα τὰ ἔργα του. Τὸ «Στραβόξυλο» καὶ ὁ «Σκέλεθρας» μάλιστα.

Μὰ ὁ κόπος ἀκριβοπληρώνεται, γιατί ὁ Νικολαΐδης στρώνει στὸν ἀναγνώστη του πλούσιο τραπέζι. Ὁ ψυχικός κόσμος πὺ ἀναταράζεται ἀνά ἔργα του γενικά δὲν εἶναι οὔτε μονοκόμματος, οὔτε ἐπιφανειακός. Βέβαιο πὺς ὅσοι δὲν ξαίρουν Κυπριώτικα θὰ προτιμοῦσαν νὰ μὴν εὔρισκαν ἰδιωματισμούς. Μὰ ὅσοι ξαίρουν βρίσκουν τόσο ἐπιτυχημένη τὴν ἐκλογή τους καὶ πολὺτιμη τὴ θέση τους! Γι αὐτὸ πολλὰ ἔργα τοῦ Νικολαΐδη πρέπει νὰ δοθοῦν σὲ φιλολογικὴ ἔκδοση.

Κάτι πὺ πρέπει νὰ προσεχτεῖ πολὺ στὸ ἔργο του εἶναι, νομίζω, τοῦτο: ὅτι ἡ ἴδια ἀρχὴ διέπει τὸ Νικολαΐδη καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ συγγραφέα. Ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία ἀπέναντι τῶν «σχολῶν» καὶ στὴ μορφή καὶ στὸ περιεχόμενο. Βέβαιο πὺς ὁ Νικολαΐδης δέχτηκε πολλές καὶ δυνατές μάλιστα ἐπιδράσεις. Μὰ κάτω ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις ὁ Νικολαΐδης δὲν ξέχασε ποτὲ τὸν ἑαυτὸ του. Τὶς χρησιμοποίησεν ὡς ὄργανα, ὡς μέσα γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐσώτερο εἶναι του. Κι ἔτσι πὺ ἡ ψυχικότητά του εἶναι πολὺμορφη καὶ πολὺτροπη, πολλές μορφές πῆρε καὶ τὸ ἔργο του. Ἐπέρασεν ὅλες τὶς σκάλες ἀπὸ τὸ συμβολισμὸ ὡς τὸν ὠμὸ ρεαλισμὸ. Ἐτσι ὁ Νικολαΐδης συνεχῶς ἀνανεώνεται, ἡ καλύτερα ὄλο καὶ καινούργιος παρουσιάζεται. Ἄλλος στὸ «Γαλάζιο Λουλουδί», ἄλλος στὸ «Στραβόξυλο» καὶ τὸ «Σκέλεθρα», ἄλλος στὶς «Ἀνθρώπινες καὶ ἄνθινες ζωές», ἄλλος στὴν «Καλὴ συντροφίσα», (τὴν πρώτη σειρά τῶν διηγημάτων του δυστυχῶς δὲν τὴν ἔχω ὑπ' ὄψη μου). Καὶ ποῖος ξαίρει τί ἐκπλήξειε μὰς ἐτοιμάζει ἀκόμη. Ὅλα ὁμοῦ αὐτὰ τὰ ἔργα τὰ τόσο διαφορετικὰ καὶ ἀντίθετα, δὲ σοῦ δίνουν οὔτε μιὰ στιγμή τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ἕνα ἀρνιέται τὸ ἄλλο, ὅτι ἔρχονται ἀπὸ ἄλλον πατέρα. Σ' ἕνα βαθύτερο κύτταγμα τὰ βλέπεις λυτρωμένα ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις τους νὰ ἐκφράζουν τὸν ἴδιο ἄνθρωπο, τὸν δραματιστὴ τὸ Νικολαΐδη. Γιατί ὁ Νικολαΐδης καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο του ἕνα ὄραμα διαρκῶς ζεῖ καὶ κινηγᾷ. Ἐνα ὄραμα, εὐγενικό, δυνατό καὶ ὠραίο, ἀδιάκοπο, πὺ, ὅπως δείχνει, ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ κρατήσῃ σὲ ὄλη του τὴ ζωὴ. Νομίζει κανεὶς διαβάζοντάς του πὺς τίποτα δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ τὸν ξυπνήσῃ ἀπὸ τὸ ὄραμα πὺ ζεῖ.

Ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἀποψη τὰ περισσότερα ἔργα του, χωρὶς νὰ παῦουν βέβαια νὰ εἶναι ἑλληνικά, ἔχουν τὴ σφραγίδα τῶν ἔργων πὺ μποροῦν ἄμεσα νὰ δονήσουν τὴν ψυχὴ τοῦ ὅποιου πολιτισμένου ἀνθρώπου. Ὁ Νικολαΐδης εἶναι ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἑλληνες-Εὐρωπαϊοὺς πεζογράφους, ὅπως συνηθίσαμε τώρα τελευταῖα νὰ λέμε. Τὰ ἔργα του ἀναπνεύουν ἐλεύθερα στὴν πλατειὰν ἀνθρώπινη ἀτμόσφαιρα.

Κι ἔρχεται ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὸ ἐρώτημα. Γιατί ἕνας τέτοιος συγγραφέας νὰ εἶναι γνωστός, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα τουλάχιστο, μονάχα στοὺς στενοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους; Δὲν πρέπει νὰ βροῦμε τὸν τρόπο τέτοιες πλούσιες πηγές νὰ ποτίζουν ἀφθονα τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ; Καὶ τὸ «Γαλάζιο Λουλουδί» του, ἕνα ἔργο πὺ κανένας ἰδιωτικός θίασος δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεβάσῃ, δὲ θὰ ἔπρεπε τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο νὰ τὸ προσφέρῃ στὸ κοινὸ μὲ ὄλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐπιμέλεια πὺ ἀξίζει; Στὶς μέρες τοῦτες, τοῦ χυδαίου, πολλές φορές, ὠμοῦ ρεαλισμοῦ, τί λυτρωτικὸ ξεκούρασμα, τί κάθαρση δὲ θᾶφερνε στὶς ψυχές τῶν θεατῶν ἢ αἰθήρια καὶ συμβολικὴ ὀπτασία τοῦ «Γαλάζιου Λουλουδιοῦ»! Κάθε ἐνέργεια γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ πὺ λέμε, νομίζω πὺς ἐπιβάλλεται.

ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΤΗΣ

Τῆς χάρισαν ἓνα μπουμπουκισμένο κλαράκι.

Γιόμισε χαρά ἢ καρδιά της καί εἶπε:

—Θ' ἀνθίσει καί θά μοσκοβολήσῃ τὸ σπιτί.

Τόβαλε στ' ἀνθογιάλι τῆς σάλας κι ἀναρωτήθηκε.

—Τί νᾶναι; Λεμονιάς κλαρί, ἀπ' αὐτὰ ποῦ στολιζοῦν εἰς νύφες ἢ πορτοκαλιάς ποῦ ὅταν τὸ ἄνθος μεστῶσῃ δροσίζει ψυχὴ καί καρδιές; Ἡ πάλι νᾶναι πολύμοιρο μανταρινάκι καρπερό; Ὅτι θέλει ἄς εἶναι. Θ' ἀνθίσει καί θά μοσκοβολήσῃ τὸ σπιτί.

Ὡστόσο σφικτὰ τ' ἄστρα μπουμπουκία σά μαργαριτάρια κρεμόνταν ἀπὸ τῆ μεταξωτὴ τους κλωστή. Μπουκέτα μπουκέτα φουντώνανε, φουσκώνανε γιομάτα χυμούς τῆς ζωῆς. Θ' ἀνθίσει, ἔλεγε ἐκείνη καί ὄνειροπαρμένη ἀκουμποῦσε τὰ ὕγρά της μάτια πάνω στὸ μπουμπουκισμένο κλαρί. Τάτε μιὰ ἀκτιδωτὴ ἐλπίδα τῆς μάγευε τὴν καρδιά. Καί ἡ μαγεμένη καρδιά της τὴν ταξίδευε πέρα μακρὰ. Σὲ φωτερὰ περιβόλια... ὅπου τὰ δέντρα ἔβρεχαν ἄστρα... ὅπου τὸ χῶμα ἦταν στρώμενο λουλούδια... ὅπου ὁ ἥλιος ράντιζε χλιαρὲς χρυσοσταλίδες στὴ γῆ.

Ὡστόσο μέσα ἀπὸ τοὺς χοντροὺς κόμπους ἔσκασαν τρυφερὰ φυλλαράκια. Τινάχτηκαν μὲ ὀρμὴ στὴ ζωὴ, μετανοιωμένα στάθηκαν καί ἔπειτα ἄπλωσαν φαρδιά, φεγγερά. Ὅταν τὰ εἶδε, γέμισε ἢ καρδιά της ἀνοιξιὰτικες αὔρες καί ἡ θερμὴ τους λαχτάρῃ τὴν ταξίδεψε πάλι πέρα μακρὰ. Σ' ἄλλους τόπους τώρα τὴν πῆγε. Σὲ δασερά κορφοβούνια... ὅπου πυκνόφυλλα δέντρα γέρνουν φορτωμένα καρπούς... ὅπου ὁ ἥλιος στά ὕψη σκορπᾷ φωτιὲς στὸν αἰθέρα καί ἴσκιους στὴ γῆ.

Ἔτσι ὁ καιρὸς περνοῦσε ὥσπου μιὰ μέρα ρωτήθηκε:

—Θ' ἀνθίσει... μὰ πότε; κι ἔπειτα ἔσκυψε πάνω του σάν γιὰ πρώτη φορὰ νὰ τὸ δεῖ. Τὰ φύλλα θεριέψανε σὲ μιὰ παχὺά πρασινάδα. Σὰ ρεβύθια κρεμόντανε βαρειά τὰ μπουμπουκία ἀπὸ τὴν πράσινή τους κλωστή.

—Θ' ἀνθίσει; ρώτησε τότε ὁποιοὺ λάχει. Τί λέτε; Μιὰ μέρα μπορεῖ. Ὅλα τᾶχει. Φροντίδα...

—Δὲν ἔχει τὸ βαθύριζο δέντρο, τὴ γῆ του, ἀγέρα, χυμούς.

—Κόβω τὸ κλαράκι στὴν ἄκρη καί πίνει νερό. Τὴ νύκτα δροσίζει...

—Δὲν ἔχει τοῦ ἡλίου τὸ φῶς.

—Μέσα ἀπὸ τὸ τζάμι τῆς σάλας μπαίνει γλυκόπιτο φῶς.

Τοῦ κάκου. Οἱ μέρες περάσαν. Τὰ φύλλα μαράνανε κι οἱ ἐλπίδες μαζύ.

Τὸ κλαράκι ξεχάστηκε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ σπιτιοῦ.

Ὡσπου μιὰ μέρα θάμα, ᾧ θάμα! Ἐκεῖ ποῦ δὲν τὸ περίμενε πιά, μοσκοβόλησε ὁ τόπος. Μέσα ἀπὸ τὰ ζαρωμένα μπουμπουκία ἀνοίξε ἓνας μονάχα μέγας δροσάτος ἀνθός. Πέντε καμαρωτὰ μακροπέταλα, χιονάτη σάρκα. Ἐνα στεφάνι στημόνια, κίτρινη γύρη. Στὴ μέση σταγόνα τὸ νέκταρ. Τροφὴ τῶν θεῶν.

Δὲ ρωτήθηκε τώρα τί εἶναι ἢ τί νᾶτανε. Ἀπλῶσε τοῦ πόθου τὸ χέρι ν' ἀγγίξει, νὰ δεῖ. Κι ἀμέσως εἶδε χυμένα μπροστά της χλωμὰ σκόρπια νοχάκια, ἓνα δάκρυ ἀπὸ μέλι καί λίγη σκόνη χρυσή.

"Έτσι χάθηκε ὁ ἀνθὸς στὴν πνοή της καὶ ἄφησε γυμνὸ τὸ κλαρί.

Ἄλλὰ ἀκόμα κι αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ λάθος της, πὼς θέλησε ν' ἀγγίξει τὸνειρό της. Τὸ λάθος της εἶναι πὼς νόμισε μοναδικὸ τὸ πάθημά της καὶ τὸ πῆρε κατάκαρδα. Ἐνῶ αὐτὸ τὸ παθαίνουν ὅλοι.

ΜΑΡΙΚΑ ΡΟΥΣΙΑ

ΣΤΗ ΘΥΜΗΣΗ ΣΟΥ

Στὴ θύμηση σου πέταλα ρόδων δειλὰ μαδῶ
καὶ στρώνω σου κλωνιὰ μυρτιᾶς, πυκνά, γιὰ νὰ πατήσεις·
μὴ βασκαθεῖς μ' ἀνθόνερο σὲ ραίνω καὶ ποθῶ,
καπνίζοντάς σε ἀπ' τῆς καρδιάς τὸ θυμιατό, νὰ ζήσεις!

Διαλέω λουλούδια πρόσχαρα, δροσά, μυριστικά
μέσα ἀπ' τοῦ πόθου τὸ ἄσπιλο κι ἀνέγγικτο περιβόλι·
μαζί λουλούδι καὶ φιλι στιβάζω τα σειρά—σειρά
καὶ τὰ ποτίζω στῆς καρδιάς τὸ ἀγνὸ σταλαζοβόλι.

Καὶ στέμμα πλέκω ζηλευτὸ γύραθε ἀπὸ τὴν κόμη,
μὲ τέχνη καὶ μὲ νόημα τὰ ρόδα καὶ τὰ κρίνα·
τὰ ρόδα χάρισμα ἀκριβὸ ἀπ' τὴν ἔνδοξη τὴ Ρώμη,
τὰ κρίνα ἀπ' τὴ φωτοπηγὴ τοῦ κόσμου, τὴν Ἀθήνα!

1931

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΜΟΥ

Εἰς μερικά χωρία τῆς Κύπρου, «ἅμα ποθερίζουν τὰ σιτάρκα», δηλ. ὅταν τελειώσουν τὸν θερισμὸν τοῦ σιταριοῦ, ἀφήνουν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ χωραφιοῦ, ὅπου ἐκλέγουν νὰ εἶναι τὸ καλύτερον σιτάρι, ἕνα μικρὸν τετραγωνικὸν μέρος ἀθήριστον καὶ ἔπειτα, ἐπὶ παρουσίᾳ «τοῦ νοικοτζ'ύρη» δηλ. τοῦ κυρίου τοῦ κτήματος, ἀρχίζουν νὰ θερίζουν, ὥστε νὰ σχηματίσσουν σταυρόν. Ὅταν γίνῃ τοῦτο, τότε βάλλουν «τὸν νοικοτζ'ύρη» νὰ καθήσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ καὶ οἱ ἐργάται στέκουν γύρω του, καθ' ἕνας εἰς τὸ μέρος τοῦ ἐθέρισε, καὶ τὸν ἐρωτοῦν τί «τραπέζιν» θὰ τοὺς κάμῃ τὴν νύκτα. Ὅταν δὲν ἀπαντᾷ «ὁ νοικοτζ'ύρης» δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ σηκωθῇ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κάμνουν καὶ ὅταν «τοὺς τάσση» φαγητά, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς ἀρέσουν. Συνήθως ὁμως τοὺς τάσσει φαγητά τῆς ἀρεσκείας των καὶ τὸν ἀφήνουν εὐκόλως νὰ σηκωθῇ.

Ἀμέσως κατόπιν οἱ θερισταὶ ἀποτελειώνουν ὅλον τὸ τετράγωνον καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ «νοικοτζ'ύρη», ὅπου τοὺς περιμένει εὐωχία μὲ ὄρνιθες, συνήθως, καὶ κρασί ὅσον θέλουν, μαζί μὲ διάφορα γλυκίσματα ἐκ ζυμαρικῶν, μυλλόπιτες ἢ πισ'ίες συνήθως.

Ὅταν πίνουν ὁ μὲν οἰκοδεσπότης εὐχεται «καλὴν ὑγίαν» εἰς τοὺς συνδαιτυμόνας καὶ «καλὸν χρόνον», οἱ δὲ συνδαιτυμόνες εὐχονται εἰς τὸν οἰκοδεσπότην «καλὴν εὐλοῖαν», «σωτηρίαν», «καλὴν ὑγίαν», «τζ'αὶ τοῦ χρόνου», δηλ. νὰ εὐρεθῇ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἔχῃ καλὴν ἐσοδείαν καὶ νὰ τοῦ ἐργασθοῦν καὶ νὰ τοὺς παραθέσῃ καὶ πάλιν παρόμοιον τραπέζι.

Εἰς ἄλλα χωρία ἡ εὐωχία γίνεται κατὰ τὸ τέλος τῆς συγκομιδῆς «τῶν ροβκιῶν» δηλ. τοῦ διὰ τὴν τροφήν τῶν βοδιῶν χρησιμοποιουμένου ὀρόβου, ὁ ὁποῖος ὠριμάζει καὶ συλλέγεται τελευταῖος ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα.

Εἰς ἄλλα δὲ πάλιν χωρία, ἀντὶ τοῦ σταυροῦ διαλέγουν μίαν μεγάλην ἀγκαθίαν καὶ παίρνουν τὸν νοικοτζ'ύρη καὶ τὸν ἀπειλοῦν νὰ τὸν καθήσουν ἐπάνω εἰς αὐτήν, ὅποτε τοὺς «τάσσει» διάφορα φαγητά καὶ ἀπολυτρώνεται.

Τὸ σιτάρι τὸ ὁποῖον παίρνουν ἀπὸ τὸ θέρισμα τοῦ σταυροῦ, τὸ δένουν εἰς σχῆμα σταυροῦ, καὶ τὸ στήνουν εἰς τὸ ἄλῳνι ἐπάνω ἀπὸ τὲς «θεμωνιές» ἢ τὸ πλέκουν εἰς «ψαθαρκές» καὶ τὸ φυλάττουν εἰς τὴν οἰκίαν. Ὅταν τελειώσουν τὸν ἄλῳνισμόν, κοπανίζουσι ἰδιαιτέρως τοὺς ἐκ τοῦ σταυροῦ στάχους καὶ τοὺς φυλάττουν μέχρι τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὅποτε τὸν παίρνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου τὸν τοποθετοῦν κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, περίξ τοῦ ὁποῖου ἴστανται οἱ ἱερεῖς καὶ ραίνουν τὸν Τίμιον Σταυρόν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ χορὸς ψάλλει τὸ «Κύριε ἐλέησον». Μετὰ ταῦτα τὸν τοποθετοῦν ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Πύλης, πρὸς τὸ κάτωθεν τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ μέρος, διὰ νὰ εὐλογηθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν ἀπόλυσιν.

Πολλοί φέρουν εις την ἐκκλησίαν τοιοῦτον σπόρον δι' εὐλογίαν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγ. Γεωργίου (3 Νοεμβρίου), ἡ ὁποία ἑορτὴ φέρεται μὲ τὸ ὄνομα «τ' ἄη Γιωρκοῦ τοῦ σπόρου».

Τὸν οὕτως εὐλογηθέντα σπόρον ὀνομάζουν «εὐλοσίαν» καὶ τὸν ἀναμειγνύουν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς σποράς, μὲ τὸν ὄλον σπόρον διὰ νὰ εὐλογηθῇ ἡ μέλλουσα ἔσοδεῖα.

Τὸ «ποθέρισμα» δηλ. ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ θερισμοῦ μὲ τὸ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον «σταύρωμα», τὸ ὁποῖον ἐν εἴδει θρησκευτικῆς τελετῆς ἐπισφραγίζει τὸ τέλος τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, ἡ διαφύλαξις τοῦ ἐκ τοῦ σταυρώματος τούτου λαμβανομένου σπόρου καὶ τὸ ἀπαράιτητον τοῦ νὰ φέρουν τὸν σπόρον τοῦτον εις τὴν ἐκκλησίαν δι' εὐλογίαν, καθὼς καὶ ἡ ἐπὶ τῷ τέλει τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν εὐωχία, αἱ εὐχαὶ κ. λ. ὑπενθυμίζουν τὰ «θαλύσια» τῶν ἀρχαίων, κατὰ τὰ ὁποῖα προσεφέροντο αἱ ἀπαρχαὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν εις τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα εις τὴν θεὰν τῆς γεωργίας Δήμητρα, ὅπως περιγράφει ὁ Θεόκριτος εις τὸ 7ον εἰδύλλιον του, τὸ ἐπιγραφόμενον «Θαλύσια» στιχ. 31 κ. ἑ.

«...ἅ δ' ὁδὸς ἄδε θαλυσιάς· ἦ γὰρ ἑταῖροι
ἀνέρες εὐπέπλω Δαμάτερι δαίτα τελεῦντι
ὄλβω ἀπαρχόμενοι· μάλᾳ γάρ σφισι πῖονι μέτρον
ἂ δαίμων εὐκριθὼν ἀνεπλήρωσεν ἄλωάν.»

Καὶ κατὰ ἐλευθέραν μετάφρασιν :

«Αὐτὸς δὲ ὁ δρόμος εἶναι ὁ δρόμος ποῦ φέρνει εις τὰ θαλύσια· γιατί σίγουρα πολλοὶ φίλοι ἔχουν θυσίαν, κι' ὕστερα τραπέζι πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, εις τὴν ὁποῖαν προσφέρουν τὰ πρῶτα καὶ διαλεκτὰ ἀπὸ τὰ γεννήματά τους, γιατί ἡ θεὰ τοὺς ἐγέμισε πλοῦσια τὰ ἀλώνια τους ἀπὸ κριθάρια».

Λεῖπουν βεβαίως αἱ θυσίαι, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς θρησκείας ἡμῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λείπη ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρ ἀπὸ τὴν ὄλην τελετὴν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ σταύρωμα καὶ τὰς εὐχὰς διὰ τὸν τελοῦντα, τρόπον τινά, τὴν θυσίαν, «τὸν νοικοτζ' ὕρην» καὶ διὰ τὴν ὄλην εὐφορίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐν γένει εὐημερίαν τῶν μετεχόντων τῆς εὐωχίας καὶ τῆς ὄλης ἀνθρωπότητος γενικῶς.

Ἴσως τὸ νὰ φέρουν τὸν σπόρον εις τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν ἑορτὴν «τ' ἄη Γιωρκοῦ τοῦ σπόρου» νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὰς «προηροσίας» τῶν ἀρχαίων, δηλ. «τὰς πρὸ τοῦ ἀρότρου θυσίας περὶ τῶν μελλόντων ἔσθαι καρπῶν, ὥστε τελεσφορεῖσθαι»· πλὴν ὁ χρόνος καὶ ἡ θρησκεία ἔχουν ἐπιβάλει τόσον βαθέως τὴν σφραγιδα τῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν σαφεῖς ἐνδείξεις περὶ τούτου.

Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Ἄνασεμιὰ δὲν ἀκούοιαν μέσῃ στὰ «Ὀλύμπια». Στὸ μισοσκόταδο τῆς αἴθουσας μόλις διάκρινες θαμπὰ τὰ πυκνὰ κεφάλια καὶ μάντευες στοχαστικὰ τὰ μάτια νὰ κοιτάζουν τὸν περίφημο βιολιστὴ πάνω στὴ σκηνή. Οἱ ἤχοι βγαίνανε ὀρμητικοὶ κάτω ἀπὸ τὰ δάχτυλά του καὶ πλημυροῦσαν τὴν ἤρεμῃ ἀτμόσφαιρα μὲ τὴν ἁρμονία τους. Τοὺς πίνανε τ' ἄφτια καὶ εὐφραίνονταν. Ἡ ψυχὴ φτεροπετοῦσε σὲ γαλάζιους εὐτυχισμένους οὐρανοὺς μὲ τὸ εἰρηνικὸ χαμόγελο τῆς ὠραιότερης ζωῆς ποὺ καθένας ἔπλαθε γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Στὸ βάθος τοῦ θεωρείου ποὺ καθόμουν μόνος, παραδόθηκα στὶς σκέψεις μου, ποὺ μ' ἔφερναν πολὺ μακριὰ. Πετοῦσαν μὲ τὰ φτερά τῶν ἤχων λεύτερες καὶ μὲ ταξίδευαν μέσα στὸ ἄπειρο τοῦ χρόνου χωρὶς εἶρμό. Δὲν ξαίρω ποιάν ἐπίδραση ἔχει πάνω σ' ἄλλους ἢ μουσικὴ, μὰ γιὰ μένα εἶναι πάντα πηγὴ τῶν πιὸ εὐχάριστων, τῶν πιὸ εὐγενικῶν στοχασμῶν. Δὲν εἶναι αἴσθημα ἱκανοποίησης ἀπὸ βαθειὰ γνώση τῆς μουσικῆς ποὺ μοῦ γενιέται· εἶναι διαισθητικὴ ἐπίδραση τῆς, ποὺ μοῦ δημιουργεῖ ἄμεσα τὴ χαρά. Ὅ,τι πιὸ χαρούμενο ἔζησα, ὅ,τι πιὸ καλὸ πόθησα, ὅσα εὐτυχισμένα ὄνειρα ἔπλασα, πάντα ξανάρχονται δυνατὰ καὶ γόνιμα μὲ τὴν καλὴ μουσικὴ.

Ἔτσι καὶ τώρα, ξαναφέρνω στὸ νοῦ μου παλιὲς χαρὲς: Πρὶ λίγα χρόνια, στὴν ἴδια σάλα, νὰ, ἐκεῖ κάτω στὴν πλατεία, τρίτη σειρὰ δεξιά. Καθόμουνα δίπλα στὴ Χρυσούλα, τὸ χρυσοῦν ἦλιο τῆς ζωῆς μου. Εἶχαμε ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ τὴ μαγεία τῆς μουσικῆς. Ἐνωθα τὸ χέρι τῆς θερμὸ μέσα στὸ δικό μου, καὶ τὰ μεγάλα, ἀγαπημένα μου μάτια τῆς μὲ κοίταζαν στοχαστικὰ... Ὑστερα ὁ μοναχικὸς περίπατός μας στὸ πάρκο κάτω ἀπὸ ἓνα γλυκὸ φεγγάρι τοῦ Ἀπριλιοῦ. Τίποτε δὲ λέγαμε. Τίποτε ἄλλο δὲ θέλαμε, παρὰ νὰ βαδίζουμε ἔτσι πλάι πλάι εἰρηνικά. Σπάσαμε τὰ ὄρια ἀνάμεσα στ' ὄνειρο καὶ στὴν πραγματικότητα, καὶ ζούσαμε πλὴρῃ ξέγνοιαστοὶ μέσα στὴ μακαριότητα τῆς στιγμῆς.

Ὁ βιολιστὴς ξακολουθεῖ νὰ μὲ φέρνει πιὸ πέρα. Κάτι πολὺ δυνατὸ κι ἀνάλαφρο παίζει, ποὺ μὲ παρασέρνει ψηλὰ στὰ πεῦκα τῆς Πεντέλης, ὅπου μὴ Κύριακὴ κυνηγιόμαστε μὲ τὴ Χρυσούλα σάν παιδάκια, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη συντροφιά. Εἶχε τὰ μαλιά ἀφημένα στὸ δροσερὸ ἀγέρι καὶ μάταια ἢ κόκκινη κορδέλα τῆς προσπαθοῦσε νὰ τὰ συγκρατήσει. Ἐτρεχε σὰ ζαρκάδι ἀνάμεσα στὰ πεῦκα καὶ μοῦ φώναζε νὰ τὴν πιάσω, ἐνῶ τὸ γάργαρο τῆς γέλιο ἀνάδευε τὰ στήθια μου ἔντονα κάθε φορὰ ποὺ μοῦ ξέφευγε. Κάποτε κουράστηκε κ' ἔσκυψε σὲ μιὰ πηγὴ νὰ δροσιστεῖ. Στάθηκα καὶ τὴν καμάρωνα, ἔτσι ὅπως ἀντικαθρεφτιζόταν τὸ πρόσωπό τῆς μέσα στὰ ἤρεμα νερὰ τῆς βρυσούλας ποὺ μόλις γλυκομουρμούριζε. Θυμήθηκα τὴν Ἄρτεμη ὕστερ' ἀπὸ κυνήγι... Γιόμισε τίς χοῦφτες τῆς καὶ μοῦ πρόσφερε νὰ πιῶ...

—Θεέ μου! Τόσο, λοιπόν, ἀπλὸ πράμα εἶναι ἡ εὐτυχία: λίγο δροσερὸ νεράκι μέσα σ' ἀγαπημένα χέρια;...

“Εν’ ἀλαφρὸ κυμάτισμα τοῦ βιολιοῦ, σὰν τ’ ἀπαλοφύσημα τοῦ μπάτη σ’ ἀλμυρὰ γαλάζια νερά, μ’ ἔφερε στ’ ἀπόμερο ἀκρογιαλὶ σ’ ἕνα νησάκι τοῦ Αἰγαίου, πού τὸ καλοκαίρι τῆς ἴδιας χρονιᾶς, μιά νυχτιὰ μέσα στὴ βάρκα λικνιζόμαστε μὲ τὴ Χρυσούλα, τραβώντας γιὰ τ’ ἀντικρυνὸ ξερονήσι. Τραγουδοῦσε ἐκείνη. Δὲ θυμᾶμαι πιά τί ἔλεγε. Ὅμως ἡ φωνὴ τῆς ἀκόμα ζεῖ μέσα μου θερμὴ καὶ μαλακὴ, κι ἀντιδονεῖ βαθείᾳ μου ὁ χαρούμενος παλμὸς τῆς.

— Δέσποινα τῆς νύχτας, μὴ βιαστεῖς νὰ φύγεις τὴ νυχτιὰ τούτη ἀπὸ τὴ θάλασσα! Δυὸ ἄνθρωποι εὐτυχισμένοι ἀπ’ τὴν ἀγάπη τους σὲ παρακαλοῦν...

Τὰ δυνατὰ χειροκροτήματα μὲ ξύπνησαν ἀπὸ τὰ ὄνειρά μου καὶ σηκώθηκα. Ὅλα τὰ ἔνωθα νὰ εἶναι χαρούμενα. “Ἐξω ἀπὸ τὰ «Ὀλύμπια» ἔβλεπα τὸν πυκνὸ κόσμον πού ἔφευγε φλυαρώντας μὲ θόρυβο. Μιά ψηλὴ, λεπτὴ κυρία, στηριγμένη στὸ μπράτσο τοῦ ἀντρός τῆς, προσπαθοῦσε νὰ σιάξει τὴν ἐρμῖνα στοὺς ὤμους τῆς, καὶ μοῦριξε μιά ματιὰ καλοδιάθετη. Χαμογέλασα καὶ παραμέρισα νὰ προσπεράσει. Ἐνας γέρος, μὲ μακρουλὰ γιαλιὰ, ξηγοῦσε στοὺς τριγυρινούς του τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ τελευταίου κομματιοῦ, ἱκανοποιημένος σὰ νᾶκανε διδασκαλία ἀνώτερης τεχνικῆς. Οἱ σωφὲρ ἀνοίγανε τὶς πόρτες τῶν αὐκινήτων, βγάζοντας μὲ προσποιημένη εὐγένεια τὸ κασκέτο στὶς μεγάλες κυρίες.

Περίμενα ὅσο πού ἀραίωσε ἀρκετὰ ὁ κόσμος καὶ κατέβηκα τὰ σκαλιὰ ἀργά. Τράβηξα κατὰ πάνω. Στὴ Λεωφόρο Ἀκαδημίας πηγαινοέρχουνταν πολλοί. Ἀπέναντι τὸ Νοσοκομεῖο ἦτανε φωτισμένο καὶ σὲ μὴν αἴθουσα ἀπάνω στὴ γωνιὰ διάκρινα μεγάλη κίνηση. Κάποιος ἄρρωστος βαριά, ἴσως... Μὰ δὲν εἶναι ὥρα γιὰ σκέψεις θλιβερές. Βιάστηκα λιγάκι κ’ ἔφτασα στὴν Πλατεία τοῦ Παλατιοῦ κι ἀπ’ ἐκεῖ κοντοστάθηκα στὰ κάγκελα τοῦ Κήπου. Ἐνα σκοτεινὸ κύμα πράσινου ἔπεσε στὰ μάτια μου καὶ βαριές μυρουδιές κοιμισμένων λουλουδιῶν μὲ γιομίσανε. Ὁ καστανὰς στὸ πεζοδρόμιο ἀπέναντι διαλαλοῦσε μάτια τὰ τὸ φτηνὸ ἐμπόρευμά του. Ἦτανε σὰ μὴν ἀσθενικὴ ἐπίκληση τῆς ζωῆς πού ἀγωνίζεται μὲ τὸ θάνατο.

Τὸ θάνατο!... Ποιὸς σκέφτηκε τὸ θάνατο τὴν ὥρα τούτη;... Δὲν ὑπάρχει θάνατος γιὰ κείνους πού ἀγαποῦν. Νὰ τὸ δρόμο πού περάσαμε χεροπιασμένοι μὲ τὴ Χρυσούλα. Νὰ, πάρα πέρα, τὸ σὰ φαρφουρὶ ἀναβρυτήριο, πού τόσο τῆς ἄρεζε πάντα νὰ στεκόμαστε καὶ νὰ τὸ βλέπει στὶς λίγες εὐτυχισμένες μέρες πού μπορούσαμε νὰ βγαίνουμε μαζί. Πιὸ πέρα, κάτω ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν δεντροστοιχία, στὸ παγκάκι πίσω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα αὐτό, καθήσαμε. Ἦταν ὁ καιρὸς πού ἀρχίσαμε νὰ βρίσκουμε δυσκολίες. Τί λέγαμε κεῖνες τὶς βραδυές! Σχεδιάζαμε μιά φυγὴ σὲ χώρες μακρυνές, ὅπου ἄγνωστοι μέσα στοὺς ἄγνωστους θά ζούσαμε πλέρια τῆς χαρᾶς μας. Πονούσαμε γιὰ τὴν πονηριὰ τοῦ μικροκόσμου πού μᾶς καταδίωκε. Δὲν μπορούσαμε νὰ καταλάβουμε γιὰτὶ νᾶναι τόσο κακὸς καὶ ζητούσαμε νὰ φύγουμε μακριὰ γιὰ νὰ γλυτώσουμε.

“Εν’ ἀπομεσήμερο, πού ἦταν στενοχωρημένη γιὰ τὴν κακία πού ὁ γνωστός μας κόσμος μᾶς ἔδειχνε βασανιστικά, τῆς εἶπα:

—Μη λυπᾶσαι, Χρυσούλα! Γρήγορα θά μπορούμε νά βγαίνουμε ἔξω χωρὶς τὸ φόβο κανενός.

—Μακάρι!... μοῦ τραγούδησε γλυκά, κι ἀφοῦ σήκωσε ἰκετευτικὴ τὴ ματιὰ της στὸν οὐρανό, τὴ γύρισε γιομάτη ἀγάπη σὲ μένα. Ἡ καρδιά μου σκίρτησε εὐτυχισμένη, κι ἀντιδonoῦσε εἰρηνικὰ τὴ θερμὴν εὐχὴ της :

—Μακάρι!...

Τὰ μεταξένια της μαλιὰ σὰ φωτοστέφανο τὰ σήκωνε τ' ἀγέρι, κ' ἔλαμψε σκοτεινὴ ἀριστερὰ στὸ λαιμό της μιά μικρὴ ἐλιά. Τ' ἀβρὰ της δάχτυλα ἀγγίζανε τὰ δικά μου μὲ λαχτάρια...

Πῶς τὰ θυμᾶμαι τώρα ὄλα αὐτὰ μέσα στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας, ἐδῶ, στὸ ἴδιο παγκάκι ποῦ ἄλλοτε καθήσαμε μὲ τὴ Χρυσούλα! Νᾶναι, μήπως, ἡ γοητεία τῆς μουσικῆς ποῦ μὲ κρατᾶει ἀκόμα καὶ μοῦ φέρνει τὴν παραίσηση τῆς εὐτυχίας ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἡ νᾶναι ὁ χρυσὸς ἥλιος τῆς ζωῆς μου, ποῦ πάντα μὲ φωτίζει καὶ μὲ ζεσταίνει;... Δὲν ξαίρω. Τὸ βέβαιο εἶναι πῶς ξαναγυρίζουν ἀπόψε τὰ παλιὰ ἀσυγκράτητα...

Ἡ μεγαλύτερη χαρὰ εἶν' ἐκείνη ποῦ ἔρχεται χωρὶς νά τὴν περιμένεις, γιατί, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πίκρα τῆς δυστυχίας, ἀγγίζει τὸ στόμα σου γλυκύτερη ἢ δροσιὰ τῆς εὐτυχίας. Ἔτσι καὶ μὲ τὴ Χρυσούλα. Τὴν ἔχασα τότε γιὰ μέρες. Κι ἂν κάποτε συναντιόμαστε, προσπερνούσαμε σὰν ξένοι ὅπως συμφωνήσαμε, γιατί μᾶς ἀπειλοῦσε τοῦ κόσμου ἡ καταλαλιά ὀδυνηρή. Ἔπρεπε νά φαινόμαστε κακοὶ καὶ μεῖς, γιὰ νά εὐχαριστήσουμε τὸν κόσμο. Δενόταν ἡ καρδιά μας σὲ πικροὺς κόμπους καὶ πέτρα γίνονταν τὰ μάτια μας γιὰ νά μὴ δακρῦσουν ἀπ' τὸν πόνο. Θεέ μου, σὲ τί βᾶσανα τόποβάλλαμε τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ δειλία, γιὰ νά φαινόμοστε κακοὶ καὶ ἀδιάφοροι!... Πόσες δυνάμεις χαμένες στὸ βωμό τῆς κοινωνικῆς ὑποκρισίας!... Ὅμως, ἔτσι ἀναπάντεχα, μᾶς φώτισε μιά μέρα ἡ χαρὰ:

Ἡ Ἐταιρεία μ' ἔστειλε νά ἐπιθεωρήσω τὰ Ὑποκαταστήματα στὴν Πελοπόννησο κι ἀπὸ τρεῖς μέρες βρισκόμουνα στ' Ἀνάπλι. Ἡ παλιὰ γερασμένη πολιτεία, μὲ τὸ φοβερὸ Παλαμήδι, θεοκρέμαστο βραχνά, ἀπάνω της, μοῦ ἔφερε πλῆξη. Στὸ μεγάλο ξενοδοχεῖο τῆς παραλίας ἀπέναντι στὸ Μπούρτζι προσπαθοῦσα νά διασκεδάσω τὴν ἀνία μου ἀγναντεύοντας τὸ χαμηλό πέρα ὀρίζοντα, ποῦ τὸν κλείνανε τὰ βουνὰ τῆς Μαντίνειας. Ἄμα βρισκόμουν περισσότερο, ἔβγαινα ἔξω, ἔκανα μονάχος λίγες βόλτες στὴν προκουμαῖα καὶ στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ Κολοκοτρώνη, κ' ὕστερα πλανιόμουνα μέσα στὴν πόλη, ξαναπλάθοντας σὲ κάθε βῆμα μου τὰ ἱστορικὰ της, ὅσο ποῦ νά κατασταλάξω στὴ μεγάλη πλατεία μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ κτίριο τῶν Στρατῶνων.

Γυρίζοντας στὸ ξενοδοχεῖο τὸ βράδυ τῆς τρίτης μέρας, εἶδα στὸ ρεστωρὰν τὴ Χρυσούλα μαζί μὲ τὴ μητέρα της. Πάντα ἡ παρουσία της μὲ πλημμυροῦσε ἀπὸ χαρὰ καὶ μέστωνε κάθε μου δύναμη, μὰ ποτὲ δὲν ἔνωσα τόσο ἀγαλλίαση, ὅσο τὸ βράδυ αὐτὸ μὲ τὴν ἀναπάντεχη συνάντηση μὲς στὴ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλη. Ταράχτηκα, βέβαια, λιγάκι στὴν ἀρχή, μὰ γρήγορα αὐτοκυριάρχησα καὶ προχώρησα μὲ σταθερότητα στὸ τραπέζι τους. Μὲ καλοδέχτηκαν εὐχαριστημένες ποῦ βρῖσκανε συντροφιά.

Ἐρχονταν ἀπὸ τὴν Τρίπολη, ὅπου πῆγαν νὰ κανονίσουν μερικά οἰκογενειακά περιουσιακά ζητήματα, ἐπειδὴ ὁ πατέρας δὲν μποροῦσε νὰ ξεκολληθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ τοὺς ρευματισμούς του, κι ὁ Ἀλέξης, ὁ ἀδελφὸς τῆς Χρυσούλας, ἔλειπε στὸ Παρίσι.

Πρώτη φορά γνῶριζα ἀπὸ κοντὰ τὴ μητέρα τῆς Χρυσούλας. Ἦτανε μιὰ λεπτοκαμωμένη γυναίκα, ἀρκετὰ νέα ἀκόμη, μ' ἓνα ἀέρα ἀριστοκρατικῆς ἀρχοντιᾶς κάπως ξεθωριασμένης μὰ πολὺ συμπαθητικῆς, μὲ κάποια δειλία στοὺς τρόπους της, μὲ φωνὴ τραγουδιστὴ καὶ μὲ γαλαζωπά μάτια ποὺ ὄλο γελοῦσαν καταδεχτικά.

— Γιολλές φορές μοῦ μίλησε ὁ Ἀλέξης γιὰ σᾶς, μοῦ εἶπε. Ἦσαστε φίλοι καὶ συμφοιτητές στὴ Νομικὴ, θαρρῶ. Δὲν εἶναι;... Κ' ἡ Χρυσούλα δὲν ξεχνάει τίς ἐκδρομὲς σας... Τοὺς εἶπα τόσες φορές νὰ σᾶς φέρουνε στὸ σπίτι, μὰ δὲν ξαίρω γιὰτί πάντα λησμονοῦσαν νὰ σᾶς προσκαλέσουν.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, καλὴ μου κυρία, μὰ λείπω τόσο συχνὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα...

Πῶς νὰ τῆς πῶ πῶς δὲν τὰ πηγαίναμε πιά καὶ τόσο καλὰ μὲ τὸν Ἀλέξη, γιὰτί ἦταν αὐτὸς ποὺ πρῶτος δημιούργησε τὰ ἐμπόδια, ὥστε νὰ μὴ βλέπω τὴ Χρυσούλα; Στὴν ἀρχὴ μ' εὐγενικοὺς τρόπους, κατόπι μ' ἀπότομη ἄρνηση...

Ἡ Χρυσούλα δὲν μπῆκε στὴν κουβέντα, μὰ λάμποντας μέσα στὴν ἀσύγκριτη ὁμορφιά της καὶ στὰ δροσερὰ νιάτα της παρακολουθοῦσε χαμογελώντας. Κ' ἐγὼ δὲν ἤξιαιρα τί νὰ χαρῶ περισσότερο: τὴν ἀναπάντευη χαρὰ τῆς συνάντησης, ὕστερ' ἀπὸ τόσο καιρὸ, μὲ τὴ Χρυσούλα, ἢ τὴν εὐτυχισμένη γνωριμία μὲ τὴ μητέρα της, ποὺ τόση καλοσύνη μοῦ ἔδειχνε;... Ὅμως ἐνιωθα νὰ δυναμώνει ἡ ἀγάπη μας καὶ λαχταροῦσαμε κ' οἱ δυὸ νὰ βρεθοῦμε μόνοι.

Σὲ λίγο ἡ μητέρα ἀνέβηκε νὰ πλαγιάσει, γιὰτί τὴν κούρασε, εἶπε, τὸ ταξίδι, καὶ βγήκαμε μὲ τὴ Χρυσούλα νὰ περπατήσουμε. Εἶχε ἀρκετὴ ὕγρασία τὸ βράδυ ἐκεῖνο, κ' ἦτανε πάντα μουντὴ καὶ στενεμένη ἡ μικρὴ πολιτεία, ὅμως κανένας τόπος δὲ μοῦ φάνηκε πιὸ χαρούμενος ὅσο τ' Ἀνάπλι κατὰ τὴν ἡρεμὴ ἐκείνη βραδιά μὲ τὴ συντροφιά τῆς Χρυσούλας. Καθήσαμε ἀπόμερα στὴν παραλία λέγοντας καθένας μας τὸν πόνο του ἀπὸ τίς παγίδες ποὺ μᾶς στήσανε οἱ ἄνθρωποι τεχνικά. Δακρῶσαμε γιὰ τίς χαμένες μέρες τῆς ὀδύνης μας.

Ὡστόσο, πρώτη αὐτὴ ἀναθάρρεψε. Σφούγγισε τὰ δάκρυα της, κι ἀφοῦ χαῖδεψε τὰ μαλιά μου ἀπαλά, στήριξε τὸ χέρι της στὸν ὤμο μου, καὶ κοιτάζοντάς με σταθερὰ στὰ μάτια μοῦ εἶπε μὲ πεποίθηση:

— Θὰ ρθεῖ καιρὸς ποὺ θὰ περάσουν ὅλ' αὐτὰ... Καὶ δὲ θ' ἀργήσει. Τὸ θέλουμε ἐμεῖς, καὶ θὰ κερδίσουμε τὴ ζωὴ μας. Κι ἂν ὑποφέρουμε τώρα, γρήγορα θὰ φτάσουμε στὴ γαλήνη ποὺ ὄνειρευτήκαμε γιὰ τὴν ἀγάπη μας...

Ἀλίμονο!... Ἦταν ἡ τελευταία μας συνάντηση. Σὲ λίγες μέρες ἔμαθα πῶς ἔφυγε γιὰ τὸ Παρίσι, γιὰ νὰ συνεχίσει τίς σπουδὲς της στὸ πιάνο. Καὶ μὲνα οἱ δουλιές μὲ φέρανε στὴν Αἴγυπτο, ὕστερα στίς Ἰνδίες. Στὰ τρία αὐτὰ χρόνια μάταια προσπάθησα νὰ μάθω νέα της. Τὴν ἔκλεισε, φαίνεται, καλὰ ὁ Ἀλέξης καὶ μῆνυμα της δὲ μ' ἔφτανε. Εἶχα τὴν εἰκόνα

της πάντα συντροφιά μου, και προσπαθοῦσα νὰ ξεχαστῶ μὲ τὰ ἐμπόρια καὶ τοὺς ἀριθμούς.

Οἱ δουλιές πηγαίνανε περίφημα, κι ὁ διευθυντὴς τοῦ Κεντρικοῦ στοῦ Μάντσεστερ μὲ κάλεσε γιὰ νὰ διοργανώσουμε τὴν ἐπιχείρησιν πάνω σ' εὐρύτερες βάσεις στὴν Αἴγυπτο. "Ἰσα ἴσα πού σκεφτόμουνα τίς μέρες ἐκεῖνες νὰ ζητήσω μιὰ πολύμηνη ἄδεια, γιὰ νὰ ταξιδέψω στὴν Εὐρώπη. Νοστάλησα τὴν Ἀθήνα. Μὰ πῶς πολὺ λογάριαζα πὼς ἴσως νὰ ξανάβρισκα πιά τὴ Χρυσούλα. Δὲν ἤξαιρα τί θᾶνιωθε πιά γιὰ μένα, μὰ οἱ ἐλπίδες πού ἔτρεφα στὴν καρδιά μου ριζωθήκανε καὶ γίνανε βεβαιότητα. Τούτῃ τῇ φορᾷ δὲ θὰ τὴν ἀφήνα. Θυμόμουνα πάντα μ' εὐνώμοσύνῃ καὶ τὴν καλοσύνη πού μοῦ ἔδειξε ἡ μητέρα της.

Πῆρα τὸ ἀεροπλάνο τῆς γραμμῆς καὶ κατέβηκα στὴν Αἴγυπτο. Κανόνισα βιαστικὰ τίς δουλιές τῆς Ἑταιρείας μας ἐκεῖ, κι ἀπὸ χτές βρίσκουμαι ἐδῶ.

Μὰ ἡ Χρυσούλα δὲ γύρισε. Βρίσκεται πάντα στοῦ Παρίσι μ' ὅλη της τὴν οἰκογένεια...

Τὸ ταξίδι στοῦ Μάντσεστερ θὰ γίνῃ. Αὐριο φεύγω μὲ τὸ Σεμπλόν. "Ὡς τὸ Παρίσι θὰ εἶμαι μόνος. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ταξιδεύω μὲ τὸ χρυσὸν ἥλιο τῆς ζωῆς μου. Τὸ τραῖνο φεύγει ἀπ' τὴν Ἀθήνα στίς 8.10' τὸ βράδυ. Κ' ὕστερ' ἀπὸ ἐξήντα ὥρες στοῦ Παρίσι...

— Χρυσούλα! Σὲ τέσσερις μέρες τὰ μεγάλα σου μάτια θὰ φωτίζουν τὴ μορφὴ μου, καὶ τὰ λεπτά σου δάχτυλα θᾶναι πλεγμένα στὰ δικά μου...

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΓΙΣΤΡΟΣ

ΑΚΡΙΑ

Ἄκρια, πού βρες ἄουρα τοῦ κόσμου τὰ μυαλὰ
τζί' ἐσπέρναν γιὰ νὰ τρῶς ἐσού, τζιαὶ τζιεῖνοι ἐπεθανίσκαν
τῆς πείνας, τῆς συκκίρησης, τζιαὶ τρόπον ἐν ἐβρίσκαν
νὰ κόψουσιν τὴν μούττην σου πού μιάλυνεν πολλὰ

Γιατ' ἐν κάμνεις τζιαὶ σήμερον γιὸν ἔκαμνες, παρὰ
σὰν τὸ χτηνὸν ξερόσυρπην πού τὲς καυκάλλες τρώεις;
Τζί' ἐν τὰ καττίκια γύρω σου!... Μὰ μπόρεις;... Εἶντα λόης,
πού σὰν γεράκα τὸ παννὶν ξοπίσω σου βουρᾶ;

"Ἐσiei Θεὸν πουπανωδκιόν, ψηλά, πού μᾶς θωρεῖ!
Κατύσιη τῆς φτωχολογιᾶς ἂν ἔλειπεν τζιαὶ τζιεῖνος,
τζί' ἔζιεν ὁ κάθε σατανὰς γιὰ καθαρὸς σὰν κρίνος,
τζί' ἂδ δὲν ἀναστηγνούντασιν ποττέ τους οἱ νεκροί!

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΔΙΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οι διανοούμενοι βρίσκονται τώρα σε μία πολύ στενοχωρη θέση, περισσότερο από κάθε άλλη τάξη των ανθρώπων, γιατί βλέπουμε καθαρώτερα τὰ πράγματα, κι από μία σκοπιά ανθρωπινότερη και με διαρκέστερο σκοπό. Ἡ σημερινή παγκόσμια τραγωδία τους είναι πικρὸ φαρμάκι, γιατί νιώθουν ὀδυνηρὰ πὼς οἱ πολιτισμένες προσπάθειες αἰώνων καταρακουλῶν μέσα στην καταχτητικὴ μανία τῆς μηχανικῆς δύναμης, και ὅς νὰ φαίνεται ἀνίσχυρο τὸ πνεῦμα νὰ βάλει σὲ μιὰ κανονικὴ τάξη τὶς ἀντιμαχόμενες δυνάμεις και νὰ στηρίξει τὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητας πάνω σὲ στέρεις βάσεις. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ μοχθήσανε χρόνια και χρόνια γιὰ τὴν πραγματικὴν εἰρήνην και τὴν ἀληθινὴν συναδέλφωση, καταλαβαίνουν πόσο μάταιες ἦταν οἱ προσπάθειές τους αὐτές, μιὰ και τ' ἄγρια ἐνστιχτα τοῦ ἀνθρώπου δὲ δαμάστηκαν ὀλοτέλα ἀκόμη, ἀφοῦ ξεχύνονται καταστρεπτικὰ πάνω σ' ὅ,τι ὠραιότερο κι ἀξιώτερο δημιούργησε ὁ ἄνθρωπος πάνω στη γῆς, γιὰ νὰ ζήσει, τάχα, αἰώνιο μέσα στὸ ἄπειρο τοῦ χρόνου.

Μὰ τὸ φριχτότερο γι αὐτοὺς εἶναι πὼς δὲν μποροῦν νὰ μὴ πάρουν μέρος στὴν τεράστια τούτη σύγκρουση. Γιατί νιώθουν πὼς, ἂν πρόκειται νὰ σωθεῖ κάτι ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ, πρέπει τὶς πνευματικὲς τους δυνάμεις, τὸ ταλὲντὸ τους, τὸ ἠθικὸ κύρος τῆς προσωπικότητάς των, νὰ τὰ βάλουνε ὅλα στὴ ζυγαριὰ τοῦ μεγάλου ἀγῶνα, γιὰ νὰ φτάσει γρηγορώτερα στὸ αἴσιο τέρμα, ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ ξαναρχίσουν τὴν ἀναστήλωση τῶν χαμένων ἀξιών και τὴ δημιουργία ἄλλων ποὺ βιώσιμων. Δὲν μποροῦν νὰ μείνουν μακριὰ ἀπὸ τὴ θύελλα. Δὲν εἶναι δυνατό ν' ἀπομονωθοῦν, γιὰ νὰ δημιουργήσουν, τάχα, ἔργα «ἔξω τόπου και χρόνου». Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει ποὺ νὰ μὴ στηρίζεται στὴ σύγχρονη πραγματικότητα. Κι ἂν μερικὰ ἔργα—και τέτοια εἶναι τὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ και καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες—συγκινοῦν ὄχι μόνο τὸ σύγχρονό τους κοινὸ μὰ και τοὺς ἀνθρώπους ὄλων τῶν αἰώνων σ' ὅποιο γεωγραφικὸ πλάτος κι ἂν κατοικοῦν, τὰ ἔργα αὐτὰ δημιουργήθηκαν ὄχι γιὰ τὴ δημιουργοὶ τους ἐνδιαφέρθηκαν μόνο γιὰ τὰ πανανθρώπινα, τὰ ἔξω φθόπου και χρόνου, μὰ γιὰ τὴ σύχρονη τους πραγματικότητα κατόρθωσαν νὰ

βροῦν και τὶς αἰώνιες γραμμὲς τοῦ ἀνθρώπου, και νὰ πιάσουν τὸν παλμὸ κι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας, γιὰ τὴν εἶδαν τὸν ἀνθρώπινο χαραχτήρα στὰ βασικὰ του γνωρίσματα, μελέτησαν κι ἀπόδωσαν τὸν ψυχικὸ κόσμο μ' εὐρύτητα και βαθύτητα.

Θὰ ἦτανε, λοιπόν, φυγομαχία γιὰ τὸ διανοούμενο και τὸν καλλιτέχνη. νὰ σιωπήσει και ν' ἀδρανήσει μέσα στὴ σημερινὴ κοσμογονία, αὐτὸς ποὺ καυχιέται πὼς στῆθηκε ὁ πρωτοπόρος τοῦ πολιτισμοῦ. Κ' ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ νὰ πάρει μέρος ἐνεργὸ στὸν ἀγῶνα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς εἶναι νὰ μὴν ἀφήσει νὰ σβυστεῖ ἡ φλογα τοῦ πνεύματος μέσα στὴν ἀκατάσχετη ἐπιβολὴ τῆς ὀλικῆς δύναμης. Μὲ τὸ νὰ ἐξακολουθεῖ ἀκατάπαυτα νὰ ἐργάζεται ὁ διανοούμενος κι ὁ καλλιτέχνης μέσα στὴ γενικὴ αὐτὴ ἀναστάτωση, κρατᾷ ἐξυπνημένο τὸ πνεῦμα τῶν συνανθρώπων του, τοὺς φέρνει τὸ μήνυμα τῶν ὕψηλῶν ἀνθρώπων ἀξιών, τοὺς δίνει κουράγιο γιὰ νὰ συνεχίσουν ἐλπιδοφόρα τὸν ἀγῶνα, χύνει αἰσιοδοξία στὶς ψυχὲς τους γιὰ ἕνα καλύτερο μέλλο. Κ' ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ μικρότερη ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει σήμερα ἕνας ἄνθρωπος στὴν κοινωνία και στὸ ἔθνος του. Κοντὰ στὶς ὀλικὲς δυνάμεις, ποὺ ἐπιστρατεύτηκαν γιὰ τὴν ἐντονώιερη διεξαγωγή τοῦ πολέμου, πρέπει κ' οἱ πνευματικὲς δυνάμεις νὰ χρησιμοποιηθοῦν πλέρια, γιὰ νὰ τελειώσει νικηφόρος ὁ πόλεμος μὲ ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερες ἠθικὲς βλάβες.

Δὲν πρέπει νὰ χάσουμε τὴν πίστη μας στὸν ἄνθρωπο, οὔτε νὰ βλέπουμε στὴ σφοδρὰ, ποὺ συντελεῖται σκληρότατα μπροστὰ στὰ μάτια μας, τὴν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφή ὅ,τι πιὸ ὕψηλοῦ κι ὠραίου δημιούργησε ὁ ἀνθρώπιος πολιτισμὸς. Τὸ ὀληθητήριο τοῦ μοιρολατρισμοῦ και τῆς ἠτοπάθειας πρέπει νὰ ἐξουδετερωθεῖ μὲ τὸ ἰσχυρὸ πνεῦμα τῆς αὐτοπεποιθήσης και τῆς αἰσιοδοξίας. Τώρα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, χρειάζεται νὰ ἀνασυνταχθοῦν οἱ πνευματικὲς δυνάμεις κάθε τόπου και νὰ μποῦνε στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς ζωῆς σὰ φωτεινὸ προπέτασμα, γιὰ νὰ μὴ τὶς σκεπάσει ὁ θάνατος μὲ τὶς μαδρες του φτεροῦγες, γιὰ νὰ μὴ μᾶς πάρει ὄλους τὸ κύμα τῆς καταστροφῆς. Ὑπάρχουν πολλὰ καλὰ ἀκόμη στὸν ἄνθρωπο, αὐτὸ τὸ ἄγριο σήμα πλαῶμα, ποὺ σὰν τὴ Μήδεια ἐξολοθρεῖ τὰ παιδιὰ, ποὺ ὁ ἴδιος ἐπλάσε σὲ κάθε τομέα τοῦ πολιτισμοῦ, ὑπάρχουν πολλὰ καλὰ ποὺ πρέπει νὰ τὰ σώσουμε, γιὰ νὰ σωθοῦμε και μεῖς. Ἡ ψυχικὴ ἡρεμία, ἡ πνευματικὴ διαύγεια, ποὺ μᾶς γενιένται ἀπὸ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὰ μεγάλα πνευματικὰ και καλλιτεχνικὰ δη-

instigation of the archbishop of Nicosia with whom he had some difference; and I afterwards saw him at Rosetto, when he fled from this place into Aegypt (βλ. προχειρότερα Cobham «Excerpta Cyprica», Cambridge, 1908, σ. 264). Είναι ζήτημα, όμως, αν ο Ίωακείμ ήταν ο εξόριστος Έπίσκοπος Πάφου που είχε συναντήσει ο Roskocke στην Αίγυπτο κατά πώς υποσημειώνει ο Παπαϊωάννου χωρίς εντούτοις να διορθώνει και τις σχετικές χρονολογίες. Έξηγουμάστε: ο Πάφου Ίωακείμ κι ο Κυρηνίας Νικηφόρος που είχαν πάει πρεσβεία στην Πόλη μαζί με τον Άρχπ. Γιλβετρο και τον Κιτίου Ίωαννίκιο γύρισαν στην Κύπρο κατόπι από την εξορία των συναδέλφων των στο 'Αβράτ 'Ότασι και κατέλαβαν ο πρώτος τον θρόνο Κιτίου κι ο δεύτερος την Άρχιεπισκοπή. Γι αυτό καθαιρέθηκαν τὸ 1731 από τὴν Μεγάλη Έκκλησία (Άρχμ. Κυπριανός, op. cit., έκδ. 1933, σ. 463, Δελικάνης, Έγγ. Πατριαρχ. Έκκλ., σ. 575, 579 και «Κυπρ. Χρονικά» 1937, σ. 84—5). Δὲν μᾶς είναι γνωστό πόσον καιρὸ ἔμεινε καθαιρεμένος. Ὁ κ. Λ. Φιλίππου, «Κυπρ. Χρονικά» 1929, σ. 150, σημειώνει σχετικά με τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Καρόνος. Τὸν Ίωακείμ διεδέχθη ὡς Πάφου ὁ Διονύσιος, ὅστις κατὰ τὸ 1738 ἀπελάθη στὴν Αἴγυπτον και ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον του και πάλιν ὁ Ίωακείμ ἠλωρίς, ὅμως, να δίδει ποῦ στηριζόμενος παραδέχεται ὅτι ὁ Διονύσιος ἦταν ὁ εξόριστος Έπίσκοπος τοῦ ὁδοιπορικοῦ και ὅτι ὁ σημεϊούμενος ὡς διάδοχος του Ίωακείμ ἦταν τὸ ἴδιο πρόσωπο με τὸν προκάτοχο του. Τὸ ὄνομα τοῦ Διονύσιου μᾶς τὸ γνωρίζει ὁ Le Quien, O. C. III, σ. 1220 «observandum pro coronide episcoporum Raphensem Graecum, qui anno 1733 sedebat, et fortassis adhuc sedet, Dionysium nominari». Ὁποσοδήποτε ἀπὸ δυὸ ἐπιγραφές σὲ τοῦτο τὸ ἕρθρο τοῦ κ. Φιλίππου ὁ Έπίσκοπος Πάφου τοῦ 1742—1748 ὀνομαζόταν Ίωακείμ. Ἀκόμα ἀπὸ μιὰ ἐπιγραφή στὴ Μονὴ τοῦ Σταυροῦ τῆς Μίθθας ποῦ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν κ. Φιλίππου στὰ «Κυπρ. Χρονικά», 1926, σ. 194, φαίνεται πὼς ὁ ἴδιος Ίωακείμ ἦταν Έπίσκοπος Πάφου τὸ 1740. Ὑπέγραψε τὸ 1755 τὸ ἔγγραφο στὸν Κῶδ. Ἀρχπ. Α' σ. 35, (ἄξιο ἀπορίας γιατί ὁ Παπαϊωάννου ποῦ δημοσίεψε κατὰλογο τῶν ἔγγράφων στὸν Κῶδικα σὸ περ. «Φῶς», Ἀρ. 8., σ. 226 κέξ. δὲν τὸ πρόσεξε): «ἢ ἐν Κύπρω γενομένη καθαιρεσις τοῦ Νεοφύτου καίτοι μὴ ἐκφωνηθεῖσα ἐπ' ἐκκλησίας γνωσθεῖσα ὅμως πολλοῖς και ἀναγνωσθεῖσα ἠψμε.» καθὼς και τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχπ. Παΐσιου στίς 3)7)1759 (Κῶδ. Ἀρχπ. Α', σ. 62).

Ὁ Παρθένιος ποῦ, καθὼς σημειώθηκε πρὸ ἀπάνω, ἔρχεται πρὶν ἀπὸ τὸν καθαιρεθὲντα Ίωακείμ τὸ 1731, εἶναι ἄγνωστος

στὸν Χατζηϊωάννου (I. X. Χατζηϊωάννου «Ἁγιος Νεοφύτος», Ἀλεξάνδρεια, 1914, σ. 330) γνωστός, ὅμως, στὸν Περισιτιάνη (op. cit., σ. 90). Σχετικά μ' αὐτὸν κάμνει τὴν ἐπιόμενη καταχώρηση: «25. Παρθένιος 1712—30. Ἐν μηνί Μαΐω 1713 Ἰνδ. σ' οὔτος ὑπέγραψε τὸ Παλητήριον Ἐγγραφον τῆς Μονῆς Ἀρχαγγέλου εἰς Κύκκον». Τὰ χρονολογικά ὄρια ποῦ δίνει ὁ Περισιτιάνης γενικά εἶναι ἀμαρτύρητα και αὐθαίρετα κι ὁ ἐκδότης τοῦ μεταθανάτιου ἔργου του κ. Φιλίππου δὲ φρόντισε δυστυχῶς να τὰ διορθώσει (βλ. ἐπίκριση γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ τὸν κ. Κ. Προυσῆ στὰ «Κυπριακά Γράμματα», Β', 2, 106—109: «μιὰ κ' εἶχε τὴν ἐπιστοασία τῆς ἔκδοσης ἔπρεπε τὰ χοντρά και πολὺ χτυπητὰ λάθη τοῦ Περισιτιάνη να τὰ διορθώσει»). Ἐπίσης ὁ Περισιτιάνης ξεχωρίζει τοὺς δυὸ Ίωακείμ σὲ Α' και Β' Ὁ Χατζηϊωάννου ἄγνωστὴ, ἔχτος ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποῦ δίνει ὁ κ. Φιλίππου συμπληρώνοντας τὸν Ἀρχπ. Ἀθηνῶν, τὸν Διονύσιο και τὰ χρονολογικά ὄρια ποῦ καταχωρεῖ σὸ σύγγραμμά του γιὰ τὸν Ἁγιο Νεοφύτο εἶναι λαθεμένα.

Διάδοχος τοῦ Ίωακείμ ἔγινε ὁ Χρῦσανθος. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του στὸν Κῶδ. Ἀρχπ. Α', σ. 63 φέρει ἡμερ. 5)5)1762. Τὸ 1767 ἔγινε Ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ Πανάρετος, ποῦ ἀνακηρύχθηκε κατόπι Ἁγιος ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ Έκκλησία, τὸν διεδέχθη στὸν θρόνο τῆς Πάφου, κι ἀρχιεράτευσε ἴσαμε τὸ 1790 (βλ. Λ. Φιλίππου, «ὁ Ἁγιος Πανάρετος, Έπίσκοπος Πάφου, (Πάφος», Α', 10, σ. 311). Τὸν Ἰούνιο τοῦ ἴδιου χρόνου ἢ Κυπρ. Έκκλησία εἶχε ἐκλέξει τὸν Σωφρόνιο να τὸν διαδεχθεῖ σὸ ἀξίωμα Ἐπισκόπου Πάφου ποῦ τὸ κράτησε ἴσαμε τὴν 27)7)1805.

Συμπερασματικά ὁ κατὰλογο Χάκετ-Παπαϊωάννου τῶν Ἐπισκόπων Πάφου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰώνα μπορεῖ γιὰ τὴν ὥρα, να ἀναθεωρηθεῖ ὡς ἐξῆς :

- «23. Νικηφόρος; —1698—; ἐπὶ Ἀρχπ. Γερμανοῦ β'.
24. Χριστοδόουλος, ;—;
25. Ἀθανάσιος, 7)5)1707—14)5)1707.
26. Παρθένιος; ;—1713—;
27. Ίωακείμ, ;—1730—1731
28. Διονύσιος; ;—1733—1738
29. Ίωακείμ, ;—1740—1762
30. Χρῦσανθος, 1762—1767*
31. Πανάρετος, 1767—1790
32. Σωφρόνιος, 1790—1805.»

* Ὁ Περισιτιάνης (σ. 90) βάζει μεταξὺ τοῦ Χρῦσανθου και τοῦ Πανάρετου κάποιον Ἄνθιμον (1768—1769). Γιὰ τὴν αὐθαίρετη τοῦτη καταχώρηση φαίνεται πὼς βασιζέται σ' ἕνα τρικλήριο κ' ἕνα δικήριο ποῦ ἀναφέρουν ὅτι αὐτὰ ἦταν κτήμα κάποιου Ἄνθιμου Ἀρχιερέως 1768 και 1769 (σ. 55).

II

‘Ο κατάλογος Χάκκετ—Παπαϊωάννου, (τόμ. Β', σ. 100) τῶν Ἐπισκόπων Κερυνείας ἔχει ὡς ἑξῆς:

- «6. Νικηφόρος, 1692. 1730¹
7. Γεράσιμος, 1733²
8. Νικηφόρος 1754. 1759³
9. Χρῶσανθος, 1765⁴
10. Σαφρόνιος, 1783. 1788⁵
11. Εὐγένιος, ἀπὸ Ὀκτ. 1791⁶

1 Ἐίχε ὑπογράψει μαζί με τὸν Πάφου Γερμανὸ καὶ τὸν Λαμπούσης Ἰάκωβο τὴν ἔκκληση πρὸς τὸν προϊστάμενο τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας στὸ Ἅγιον Ὅρος γιὰ νὰ ἐπιτρέψει τὸν ἐρχομὸ τῆς κάρας τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ Σινάδων, θαυματουργοῦ κατὰ τῆς ἀκρίδας, στὴν Κύπρο (ἔφημ. «Φωνὴ τῆς Κύπρου», Λευκοσία, Ἄρ. 893, ἡμερ. 2)4)1904). Ἡ ἔκκληση τούτη ἔχει ἡμερ. 2)5)1692. Γιὰ τὴ στάση του, μαζί με τὸν Πάφου Ἰωακείμ, ἀπέναντι τοῦ Ἀρχπ. Σιλβεστρου, τὴν ἐπίβαση στὸν Ἀρχπ. θρόνο καὶ τὴν καθαίρεση του ἀπὸ τὸν Οἰκουμηνικὸ τὸ 1731 δὲς Ἀρχμ. Κυπριανοῦ *op. cit.*, σ. 463, «Κυπρ. Χρονικά», 1937, σ. 84—5 καὶ Δελικάνη, *op. cit.*, σ. 576—80. Ὁ Παπαϊωάννου στὴ συμπλήρωση τοῦ ἔργου τοῦ Hackett, τόμ. Α', Ἀθῆναι, 1923, σ. 287 ἀναφέρει πὼς κατόπι συχωρέθηκε καὶ τοῦ ἐπετράπη νὰ ξαναγυρίσει στὴν ἐπισκοπὴ του. Φρονεῖ πὼς εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μετὰ τὸν Ἰωακείμ στὸν καιρὸ τοῦ Ἀρχπ. Φιλόθεου (σ. 292). Κι ὅμως σύμφωνα με τούτη τὴν ἐπιγραφή ποὺ βρίσκεται στὸ ἱερό τῆς Παναγίας Σκουριώτισσας, στὸ ὁμώνυμο μοναστήρι, (τὴν ἀνακοίνωση της τὴ χρωστῶ στὸν Πανουσιολ. Ἀρχμ. τῆς Μητροπ. Κυρηνείας κ. Ἰάκωβο Ἀρνόπουλο), Ἐπίσκοπος Κερυνείας τὸ 1716 ἦταν κάποιος Μακάριος:

«ἈΨΙς Ἰανουαρίου Ις'

Ἀνακοδομήθ' ἐκ θε

[μελίω] τὸ ἱερὸν Μοναστήριον
[Σκουρι] ὠτίσσας διὰ συνδρομῆς
[καὶ ἐ]ξ ὄδοιο τοῦ Πανιερωτάτου
[Μη]τροπολίτου τῆς ἀγιατάτης
[Μητρ]πόλεως Κυρηνείας καὶ
Προέδρου Σολέας Κῦ Μακαρίου
καὶ τῶν γονέων ἀδελφῆς Μαρκαροῦς
ἐκ Γαλάτων

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.»**

Νὰ ὑποθέσει κανένας ὅτι ὁ ἐπαναστατικὸς Νικηφόρος, ἀπὸ κάποια ἀγνωστὴ σὲ μᾶς ἀφορμὴ, εἶχε χάσει ἄλλη μιά φορὰ τὸ

θρόνο του πρὶν ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἐπεισόδιο στὴν ἐποχὴ τοῦ Σιλβεστρου; Ὅπως ὀδηγεῖ κατόπι ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τὴν καθαίρεση τοῦ διαδόχου τοῦ ἔγινε ὁ *Γεράσιμος*. Ὁ Le Quien στὸ ἔργο του *Oriens Christianus*, III, σ. 1232 ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «acccepimus etiam ex litteris ab Oriente missis anno 1733 ecclesiae Cirinensis praesulem, Graecum tunc sedentem Jerasimum». Ἀπάνω σὲ μιὰ φορητὴ εἰκόνα τοῦ Ἰωνννου τοῦ Θεολόγου στὴ συλλογὴ εἰκόνων στὴ Μητρόπολη τῆς Κερυνείας, φερμένη ἀπὸ τὴν Ποδῖθου στὴ Γαλάτα, (071X1.01 ἐκ.), ὑπάρχει πρὸς τὴ δεξιὰ μεριά, δίπλα ἀπὸ τὸ εἰλητήριο ποὺ κρατεῖ ὁ ἅγιος μετὰ τὴ γνωστὴ φράση ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου του «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος...» ἡ ἐπόμενη ἐπιγραφή: ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΥ | ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ | ΑΨΜ' ΧΥ | ΧΕΙΡ ΔΕ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΟΣ |. Εἶναι οἱ δυὸ αὐτοὶ Γεράσιμοι καθὼς καὶ ὁ Γεράσιμος τῆς ἐπιγραφῆς μιᾶς εἰκόνας τοῦ Προδρόμου στὸν Ἀρχάγγελο τῶν Τριῶν Ἐληῶν «δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Χριστοδούλου Ἱερομονάχου, Γερασίμου Ἱερομονάχου χεῖρ ἔτο... ἀψλα», («Κυπρ. Χρονικά», 1934, σ. 19) εἶνα καὶ τὸ ἴδιο πρόσωπο;

3 Ὁ φερόμενος ὡς διάδοχος τοῦ Νικηφόρος (8) ἀνάλαβε τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα καὶ πάλι τὸ 1741. Γιὰ τὸ ἀπάνω σὲ τρεῖς μαρμαρινὲς πλάκες ποὺ σκεπάζουν τὴν Ἁγία Τράπεζα τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεούσας στὶς Τρεῖς Ἐλεῖς ὑπάρχει ἡ ἐπόμενη ἐπιγραφή: «Θουσιαστῆριον θεῖον καὶ ἱερὸν ἀγιασθὲν ὑπὸ—τῆς θείας χάριτος τοῦ παναγίου καὶ ζωαρχικοῦ πνεύματος ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ ἱεροουργεῖν ἐν παντί τόπῳ τῆς δεσπο—τείας Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καθιερωθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κυρίου Νικηφόρου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηνείας καὶ Προέδρου Σολέας καὶ ἔτος ΧϚ Σωτηρίῳ ἀψμα'» («Κυπρ. Χρονικά», 1934, σ. 199), καὶ πρβλ. R Gunnis, «Historic Cyprus», London, 1936, σ. 446. Στὰ 1754 πῆγε πρεσβεῖται στὴν Πόλη μαζί με τοὺς ἄλλους Ἐπισκόπους γιὰ νὰ ζητήσῃ ἐλάττωση τῶν φόρων ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη (Ἀρχμ. Κυπρ., *op. cit.*, σ. 465). Ἡ Ὑπογραφή του βρίσκεται στὴν ἀναφορὰ τῶν Κυπρίων ἐναντίο τοῦ Νεοφύτου ποὺ ζήτησε ν' ἀρπάξει τὸν ἀρχπ. θρόνο ἀπὸ τὸ νόμιμο κάτοχο του, τὸν Ἀρχπ. Φιλόθεο, ποὺ χρονολογεῖται 1759. Ἐπίσης ὑπέγραψε τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πάφου Χρυσάνθου στὶς 5)5)1759 (Κώδ. Ἀρχπ. Α', σ. 35).

4 Ὁ Νικηφόρος πέθανε τὸ 1763 καὶ διάδοχος του χειροτονήθηκε ὁ *Χρῶσανθος*. Τὸ

** Ὁ διδάσκαλος κ. Σ. Χριστοδουλῆς στὴν Κατάσταση εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ ἐπαληθεύσει τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς καὶ νὰ μοῦ δώσει τίς ἑξῆς διαστάσεις: πλ. 34.5, ὕψ. 18.5 καὶ παχ. 6.5 ἐκ.

ὕπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του βρίσκεται καταστρωμένο στὸν Κώδ. Ἀρχπ. Α. σ. 63, μὲ ἡμερ. 18)10)1763. Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ὑπάρχει καὶ τὸ ἐπόμενο ἰδιόχειρο ὑπόμνημα (ἴσως ἀνέκδοτο) στὸν Κτηματολ. Κώδικα Α τῆς Ἐπισκοπῆς του, σ. 1: «Ἐπειδὴ καὶ ἔδωκε τὸ κοινὸν χρέος ὁ Κύρ Νικηφόρος Μητροπολίτης Κυρηνίας καὶ χειροτονήθη ἀντ' αὐτοῦ κἀγὼ ὁ πρωτοψάλτης Κύρ Χρῦσανθος Κυρηνίας μητροπολίτης ἐν ἔτει «ψξγ' ὀκτωβρίου»: ἰθ' : με Κοινὴν γνώμην καὶ θέλησιν καὶ ψῆφον τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Παΐσιου, καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων τοῦ ἁγίου Πάφου Κυρίου Χρῦσανθου, τοῦ ἁγίου Κιτιαίου Κυρ Μακαρίου, καὶ ὄλων τῶν Κληρικῶν τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἱερέων καὶ χριστιανῶν, καὶ με γνώμην εὐχάριστον ὄλων τῶν ἐπαρχιωτῶν Ἱερέων τε καὶ Χριστιανῶν τῆς αὐτῆς μητροπόλεως. Εὐχαριστῶ οὖν τῶν τριᾶδι μόνῳ θεῷ τῷ Καταξίωσαντι με εἰσελθεῖν εἰς τὸν μέγιστον τοῦτον βαθμὸν τῆς Ἀρχιερασύνης διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος, ὅτις ἄμποτε νὰ με ἀξιῶσιν νὰ ποιμάνω καλῶς τε καὶ ὀρθῶς τὸ ἐμπιστευθὲν μοι λογικὸν ποιμνιον καὶ παραστήσῃ αὐτῷ ἄπλοον καὶ ἀμόλυντον ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ εὐτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἡ [μονοκοντυλιά] τῆς Κυρηνίας Χρῦσανθος καὶ Πρόεδρος Σολέας.» Ἀπορεῖ κανένας πῶς ὁ Παπαϊωάννης ποῦ γνώρισε τόσο καλά τὸ περιεχόμενον τοῦ Κώδ. τῆς Ἀρχπ. Α' δὲν ἔκανε τίς κναγκαῖες διορθώσεις. Μαζὶ με τὸν Ἀρχπ Παῖσιο καὶ τὸν Πάφου Χρῦσανθο πῆγε στὴν Πόλη γιὰ νὰ καταγγεῖλει τὸν ἀπστατή Χαλῆλη καὶ μαζὶ με τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Πύλης γύρισε καὶ ξεμάρκαρε στὴ Λάρνακα τὸν Φλεβάρη τοῦ 1766 (Ἀρχμ. Κυπριανός, ὁρ. cit. σ. 476—7). Ἦταν ἐπίσης μέλος τῆς ἀποστολῆς ποῦ εἶχε στείλει ὁ Ἀρχπ. Φιλόθεος γιὰ νὰ διεκπεραιώσῃ τὴν ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Νεοφύτου στὰ 1757. «...ἐπὶ τοῦ αἰετίμου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Φιλοθέου οὗ τῆς προτροπῆς ἐπέμφθη διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου, ὁ Ἱερολογιώτατος ἡμῶν Διδάσκαλος Ἐφραίμ Ἀθηναῖος, μετὰ τοῦ ἄρχιμανδρίτου Παΐσιου, τοῦ Πρωτοψάλτου ἱσχυρικωτάτου ἀνδρὸς Χρῦσανθου, τοῦ ὑπερτεροῦ Κυρηνίας Μητροπολίτου».

Τὸ δόλωμο πορτραῖτο του βρίσκεται στὴν ἐξιά κάτω γωνία μιᾶς εἰκόνας τοῦ ἁγ. Αντελεήμονα, (1.30X0.80 ἐκ.), ποῦ κρέμεται στὸ δεξιὸ ἐσωτερικὸ τοῖχο τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ ἁγίου στὸ ἔργο ποῦ ἦταν γιὰ κάμποσον καιρὸ ἴσως τὰ λίγα τελευταία χρόνια ἡ ἔδρα τῶν μητροπολιτῶν τῆς Κερύνιας. Γηραλέος φοινικῆ μᾶυρο ράσο, ἐξωκαλίμασχο καὶ στὸ ἄριστερό χέρι κρατεῖ τὴν δεσποτικὴ πατερῖτα.

Στ' ἄριστερό χέρι κρατεῖ εἰλητάριο μὲ τούτη τὴν ἐπιγραφή: ΤΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΞΩΡΑΙΣΜΟΝ ΤΑΥΤΗΣ, | ΕΥΛΑΒΩΣ ΠΑΡ' ΕΜΟΥ ΦΙΛΟΠΟΝΗΘΕΝΤΑ, | ΔΕΞΑΜΕΝΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΕ ΤΩ ΠΑΝΤΕΡΓΑΤΗ, | ΔΩΡΗΣΑΣΘΑΙ ΜΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΤΗΝ ΑΝΩ, | ΣΥ Δ' ΩΣ ΙΑΤΡΟΣ ΑΝΑΡΡΩΣΙΝ ΜΟΙ ΔΙΔΟΥ | ΟΠΩΣ ΕΞΥΜΝΩ ΤΑΣ ΧΑΡΙΤΑΣ ΣΟΥ ΜΑΡΤΥΣ | . Ὁ ἁγιος κρατεῖ στὸ δεξιὸ χέρι κουτί καὶ στὸ ζερβὶ εἰλητάριο μὲ τὴν ἐπιγραφή: ΣΕ ΤΟΝ ΠΑΝΤΟΥΡΓΟΝ ΙΚΕΤΕΥΩ ΔΕΣΠΟΤΗΝ, | ΥΠΕΡ ΔΟΥΛΟΥ ΣΟΥ ΑΡΧΙΘΥΤΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ, | ΑΞΙΩΣΟΝ ΟΥΝ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ, | ΚΑΛΛΥΝΑΝΤΑ ΣΟΝ ΟΙΚΟΝ ΘΕΙΟΝ ΤΟΥΤΟΝ | ΕΝΩ ΔΟΞΑΝ ΣΟΙ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΣΙ ΣΟΙ ΔΟΥΛΟΙ | ΤΟΥΤΟΝ ΣΤΗΡΙΞΟΝ Δ' ΕΠΙ ΘΡΟΝΟΝ ΠΛΕΙΣΤΟΝ | ΟΠΩΣ ΣΗΝ ΠΟΙΜΝΗΝ ΕΥΑΓΓΩΣ ΔΙΕΞΑΓΗ—ΛΟΓΩ, | ΕΡΓΩ ΤΕ ΣΟΙ ΤΩ ΘΕΩ ΠΡΟΣΑΓΗ. Στὴν ἄριστερὴ ἀπάνω γωνία ὁ Χριστὸς μέσα ἀπὸ νεφέλη. Εὐλογεῖ τὸν δεξιὸ χέρι καὶ λέει τοῦτα τὰ λόγια γραμμένα σὲ εἰλητάριο: ΜΗΤΡΟΣ ΕΜΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΙΣ ΚΑΙ ΣΗ ΔΕΗΣΕΙ | ΤΗΝ ΣΙΩΤΗΡΙΑΝ ΔΙΔΩΜΙ ΤΩ ΧΡΥΣΑΝΘΩ | ΠΙΣΤΩ ΜΟΥ ΔΟΥΛΩ ΑΡΧΙΘΥΤΙ ΚΑΙ ΛΑΤΡΙ | ΚΑΛΩ ΠΟΙΜΕΝΙ ΛΟΓΙΚΩΝ ΜΟΥ ΠΡΟΒΑΤΩΝ | ΑΠΑΥΣΗ ΜΗΔΕΠΟΤΕ ΚΑΛΩΣ ΕΚΤΡΕΦΕΙΝ | ΝΟΜΗΣ ΕΙΣ ΧΛΟΣ ΕΝΤΟΛΩΝ ΜΟΥ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ—ΑΨΟ' ΧΥ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΧΕΙΡ. Ἡ γενετήρα του ἦταν ἡ Λάπηθος καὶ ἀναφέρεται (κατὰ παράδοση τῶν πατέρων) ὡς Χρῦσανθος ὁ Λαπηθιώτης.

5 Ὁ Σωφρόνιος ἔρχεται κατόπι ἀπὸ τὸν Χρῦσανθο. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του βρίσκεται καταστρωμένο στὸν Κώδ. Α' τῆς Ἀρχπ., σ. 64, ἡμερολογημένο στὶς 3)8)1773. Στὸν Κτηματολογικὸ Κώδ. Β' τῆς Ἐπισκοπῆς του, σ. 1 ὑπάρχει τὸ ἐπόμενο ἰδιόχειρο ὑπόμνημα, (ἴσως ἀνέκδοτο), ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἐκλογῆς του: «Ἐν τῷ χιλιεστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἑβδόμηκοστῷ τρίτῳ ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἐν μηνὶ Ἰουλίου, ἐν εἰκοστῇ α': Ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ὥρας ἑνδεκα Ἐπλήρωσε τὸ Κοινὸν χρέος ὁ τρισόβλιος γέροντας καὶ προκάτοχος ἡμῶν Μητροπολίτης Κυρηνίας Κύρ Χρῦσανθος, καὶ χειροτονήθη ἀντ' αὐτοῦ κἀγὼ ὁ τούτου Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος ἐν τῇ δ' τοῦ Αὐγουστοῦ, με Κοινὴν γνώμην καὶ θέλησιν καὶ ψῆφον τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Κυρίου Χρῦσανθου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων τοῦ Πάφου Κυρίου Παναρέτου καὶ τοῦ Κιτιαίου Κυρίου Μακαρίου καὶ ὄλων τῶν Κληρικῶν τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν λοιπῶν Ἱερέων καὶ λαϊκῶν, καὶ με Κοινὴν τῶν ἐπαρχιωτῶν ὄλων γνώμην Ἱερέων τε καὶ λαϊκῶν τῆς αὐτῆς Μητρο-

πόλεως Κυρηνίας. Εὐχαριστῶ οὖν τῶ ἐν τριάδι μόνῳ Θεῷ τῷ Καταξιώσαντι με ἐλθεῖν εἰς τὸν ὑπερμέγιστον τοῦτον βαθμὸν τῆς ἀρχιερωσύνης διὰ τὸ ἀπειρον αὐτοῦ ἔλεος, ὅστις ἀμποτε νὰ με ἀξίωση νὰ ποιμάνω καλῶς τε καὶ ὀρθῶς τὸ ἐμπιστευθὲν μοι λογικὸν τοῦτο ποιμνιον καὶ παραστήσαι αὐτῷ ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ. Ἀμήν, Ἀμήν. Ἐλθέ Γένοιτο. † [μονοκοτυλιά] Ὁ Κυρηνίας Σωφρόνιος καὶ Πρόεδρος Σολέας.»

Ὁ Ἐγγένιος ἔγινε διάδοχος τοῦ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1799 (Κῶδ. Ἀρχ. Α' σ. 71), καὶ πέθανε σὲ βαθύτατο γῆρας. Ἀπὸ τὰ 1811 ἡ Κυπριακὴ Σύνοδος τοῦ εἶχε διορίσει βοηθὸν Ἐπίσκοπον τὸν Λαυρέντιον ποῦ πῆρε τὸν τίτλον τοῦ Χωροεπισκόπου Λαμπούσης καὶ ποῦ τοῦ ἔγινε διάδοχος τὸν Αὐγουστο τοῦ 1816.

Συμπερασματικὰ ὁ κατάλογος Χάσκει—Παπαϊωάννου τῶν Ἐπισκόπων Κυρηνίας, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, μπορεῖ, γιὰ τὴν ὥρα, ν' ἀναθεωρηθῆ ὡς ἑξῆς :

6. Νικηφόρος,	;-1692—;
7. Μακάριος,	;-1716—;
8. Νικηφόρος,	;-1731
9. Γεράσιμος,	;-1733—1741
10. Νικηφόρος,	1741—1768
11. Χρυσόανθος,	1767—1773
12. Σωφρόνιος,	1773—1799
13. Ἐγγένιος,	1799—1816

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

"Ἐνα τυπογραφικὸ λάθος

Φίλε κ. Κρανιδιώτη,

Στὸ τελευταῖο τεῦχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμματίων» ὁ κ. Α. Ἰντιάνος ἐπωφελοῦμενος ἐνὸς τυπογραφικοῦ λάθους γράφει πῶς ὑποστηρίζω, ὅτι ὁ Κιτίου Διονύσιος ἤκμασε κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ὅτι πρόκειται περὶ τυπογραφικὸν λάθος εἶναι φανερὸν ἄφ' οὗ παραπέμπω στὴν ἀλληλογραφία τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου καὶ τοῦ Κιτίου Διονυσίου τῶν ἐτῶν 1725—26 καὶ ἐπὶ πλεόν ἀναφέρω εἰς τὴν σελίδα 110 τοῦ ἰδίου μου ἔργου: (Ἑλληνικά Γράμματα τόμ. Α') «Ὁ Μητροπολίτης Διονύσιος ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 18ου αἰῶνος».

Ἐνὰ λοιπὸν ἐκ τῶν δύο συμβαίνει ἢ ὁ κ. Ἰντιάνος δὲν ἐπρόσθεεν εἰς τ' ἀνατὲρ ἢ ἐσοκμενῶς ἠθέλησε νὰ ἐπωφελῆθῃ ἐνὸς

τυπογραφικοῦ λάθους διὰ νὰ με παραστήσῃ ἀνακριβολογοῦντα... Φρονῶ, ὅτι οὔτε εἰς τὴν μίαν οὔτε εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν δὲν εἶναι ἐν τάξει.

Μὲ φιλικὸς χαιρετισμὸς
Λ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΣΗΜ. ΕΚΔ.—Ὁ κ. Ἰντιάνος ποῦ τοῦ δεῖξαμε τὸ γράμμα αὐτὸ γράφει: «Ὁ κ. Φιλίππου εἶχε ὑποσχεθῆ στὸ τέλος τοῦ Α' τόμου τοῦ βιβλίου του πῶς θὰ δημοσίευσεν κατάλογον τῶν παροραμάτων στὸ τέλος τοῦ Β' τόμου. Ὅταν βῆκε ὁ Β' τόμος παράλειψε νὰ τὸ κάμει καὶ ἀφῆκε τὸ ζήτημα τῶν παροραμάτων, Α' καὶ Β' τόμου, στὴν ἐπίκειαν τοῦ ἀναγνώστη. Ἀλήθεια πῶς πρόσσεξα τὴ σελ. 110, μὰ ἐπειδὴ τὸ λάθος ποῦ τοῦ εἶχε διορθώσει ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπεία στὸ χειρόγραφον του (σ. 79) παρουσιαζόταν τὸ ἴδιο καὶ ἀπαράλλακτον, ἀδιόρθωτον, στὸ τυπωμένον κείμενον (σ. 125), μὲ ὀριστικώτερη μορφή, σὲ ὑπερώτερη σελίδα, παρά ὅτι εἶχε σημειώσει στὴ σ. 110, τὸ ἀνάφερα ἐσοκμενῶς στὸ ἄρθρον μου γιὰ νὰ δοθεῖ ἀφορμὴ στὸν κ. Φιλίππου νὰ ξεκαθαρίσει ὁ ἴδιος τὸ ζήτημα. Εὐχαριστοῦμαι ποῦ τὸ πετυχαίνει τώρα μὲ τὸ γράμμα του αὐτό».

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τεύχρου Ἀνθία: «Τὸ Β' Ἰντερμέδιο». Ποιήματα, Κύπρος, 1940, (Σχ. 4ο, Σελ. 24, Τιμὴ 2J-).

Τὸ «Β' Ἰντερμέδιο», μ' ὄλο ποῦ δὲν ἔχει τὴν αὐστηρὴν σιχουργία καὶ τὴ μετρικὴν ἐνότητά τοῦ Α' Ἰντερμεδίου, συνεχίζει ὡς ἕνα σημεῖον τὴν ποιητικὴν προσπάθειαν ἐκείνου, καὶ παρουσιάζει τίς ἴδιες ἀρετὲς καὶ τὰ ἴδια μειονεκτήματα τῆς τελευταίας παραγωγῆς τοῦ ποιητῆ. Τὰ 18 τραγούδια τῆς νέας συλλογῆς περιστρέφονται δλα γύρω ἀπὸ τὸ ἑσωτερικὸν δράμα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἀγωνίζεται νὰ καταχτήσει τὴ ζωὴ, καὶ ὑπογραμμίζουν τὴν ἀξία τῆς πάλης καὶ τῆς ἀδιάκοπης ἀναζήτησης, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσιν ποῦ τὸ ἀποτελεσματικὸν ἔξαντλητικὸν αὐτοῦ ἀγῶνα, ἀπὸ μίαν ἀντινομία τῆς φύσης, εἶναι ἤδη ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένο. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ προσφιλέστερα σ' ὀλόκληρην τὴν ποίησιν τοῦ Ἀνθία, καὶ βρῆκε πραγματικὰ τὴν ὑπέρτατη καλλιτεχνικὴν του ἔκφρασιν στὴν προτελευταία του συλλογῇ, τὴν «Ἄνοδος», ποῦ ἐξακολουθῶ νὰ τὴ θεωρῶ σὰν

τό καλύτερο βιβλίο του ποιητή μας, και μιά από τις άριστουργηματικότερες ποιητικές συλλογές των τελευταίων έτών. Έκει ή μουσική ένορχήστρωση του λόγου παρακολουθεί άρμονικά τή λυρική διαύγεια των ιδεών, και δίδει όλόκληρο τόν τόνο τής ποιητικής συγκίνησης μέσα σέ μιά πλαστική και ίσορροπημένη έκφραση όλων των λογικών και των συναισθηματικών στοιχείων του θέματος. Η εικόνα είναι έναργής, ή έκφραση άπλη, και τά ποιητικά μέσα ειλικρινή και αύθόρμητα.

Στίς δυό συλλογές, όμως, που έπακολούθησαν, οι καθαρές λυρικές στιγμές είναι δυστυχώς πολύ όλγώτερες. Τό δραματικό στοιχείο υπέρχει καταπληχτικά, και συνθλίβει τή λεπτή λυρική συγκίνηση, που πρέπει άπαραίτητα νά υπάρχει σ' αύτό του είδους τά ποιήματα. Κατά βάθος ή πνοή του Β' Ίντερμεδίου παραμένει έπική. Κ' είναι άλήθεια πώς τό έπικό στοιχείο, που στήν περίπτωση αύτή συμπίπτει μέ τήν ήρωϊκήν αντίληψη τής ζωής, υπάρχει σ' όλες τίς μεγάλες πράξεις, κι όλες τίς πραγματικά άνώτερες έσωτερικές προθέσεις του άνθρώπου, ή άμετρ ή όμως και σχεδόν ρητορική τοποθέτησή του μέσα σέ σύντομα λυρικά τραγούδια καταστρέφει τήν αισθητικήν ίσορροπία, και ζημιώνει όλόκληρη τήν ουσία του ποιήματος. Η κουραστική πνευματική άναζήτηση έξαντλεί τό σημερινόν άναγνώστη και θάπρεπε ίσως από τήν άποψη αύτή ή έπιστροφή στον κόσμο του αισθήματος και τίς αίσθησης γενικά, νά γινόταν μέ περισσότερη συχνότητα. Ο Άνθίας όμως τόσο στο Β' όσο και στο Α' Ίντερμέδιο είναι σταθερά προσκολλημένος στο χώρο τής «λογικής» ποίησης, όπου τό θέμα αναπτύσσεται μέ βάση πιδό πολύ τό νοησιακό παρά τό συναισθηματικό στοιχείο, εις βάρος τής αισθητικής απόλαυσης.

Ένθυμούμαι τώρα τόν όρισμό που έδωσε ο Άγγλος καθηγητής Richards γιά τή σημερινή Λυρική Ποίηση : «Η σύγχρονη ποίηση, έπτε, είναι ή υπεράτμη μορφή τής συγκινημένης χρήσης τής γλώσσας». Δυστυχώς όμως, στο Β' Ίντερμέδιο, ή συγκίνηση τής περισσότερες φορές ύποδουλώνεται στο θέμα, και πολύ σπάνια τό θέμα στή συγκίνηση. Έξ άλλου, ή έπίμονη λογική ανάπτυξη τής ποιητικής ύπόθεσης οδηγεί ένίοτε σέ μακρηγορίες, πράγμα που, όχι πολύ σπάνια, κάνει ένα ποίημα νά φαίνεται πεπλατυσμένο και έξασθενεί σχεδόν όλόκληρο τόν έσωτερικό και λυρικόν ειρμό.

Προκειμένου νά αναλύσουμε λεπτομερώς τό περιεχόμενο του νέου ποιητικού βιβλίου του Άνθια θάπρεπε στο μεγαλύτερο μέρος νά έπαναλάβουμε ό,τι άκριβώς έγράψαμε από τή στήλη αύτή και γιά τό Α' Ίντερμέ-

διο. Σέ όλα τά τραγούδια τής συλλογής υπάρχει τό άπιαστο και θολό πάθος, που φουσκώνει τά στήθια του ποιητή και τόν οδηγεί σέ ίλιγγιώδεις άκροβασίες πνευματικής άναζήτησης. Ο Ίλιγγος και τό πάθος είναι από τά χαρακτηριστικότερα στοιχεία τής Άνθιακής ποίησης. Ο Ίλιγγος και τό πάθος στήν έκφραση κ' ή άναζήτηση μέ τόν υπέρτατον άγώνα στήν ουσία :

«Τόν κραδασμό του Πάθους άποζήτησα
[έναγώνια,
κ' έμεινα μέ τά δάχτυλα άπλωμένα στο
[Κενό,
πάνω από μιά παράξενη χορδή :
Λεπτή σά μιά μετάξινη κλωστή, και ά-
[δρή στον ήχο
σαν κλάμα, σαν τό κλάμα π' άναβρά-
ζει από τή Γή».
(Άνάβρυσμα)

«Όλα τά ποιήματα του Ίντερμεδίου τά διαπνέει ένας βαθύς, σχεδόν μυστικοπαθής δραματισμός. Ο Άνθιας έχει ένα έξαιρετικά πλούσιο ψυχικό κόσμο, μέσα στον όποϊον προβάλλει και ύποκειμενικοποιεί όλόκληρο τό δράμα τής ανθρωπότητας. Η ζωή του είναι συνυφασμένη μέ τή ζωή των συνανθρώπων του και οι κοινές προσπάθειες οδηγούν σέ κοινά πεπρωμένα. Ο Άνθρωπος μέ τά βασικά και άναλλοίωτα αισθήματα, μέ τίς υπερήφανες χίμαιρες και τίς άπολυτρωτικές φαντασιώσεις, τίς άγωνίες και τίς άνησυχίες του, ο άνθρωπος που άγωνίζεται, κάμπτεται, παλαίει, ανθίσταται και άντισταθμίζει τήν υλικήν άδυναμία του μέ τό άχαλίνωτο πνεύμα και τή φαντασία του· αύτός άκριβώς είναι ο ήρωας όλων σχεδόν των ποιημάτων του Άνθια. Κάποτε ή αισιοδοξία, που είναι τό σπουδαιότερο γνώρισμα τής ποίησης του Άνθια, ύποχωρεί μπροστά στή μεγάλη και άδυσώπητη φυσική έπιταγή. (Οί Δρόμοι)»

Αύτό όμως δέν κάμπει τήν άναζήτηση και τόν άπολυτρωτικόν άγώνα τής ανθρωπότητας. (Οί Δρόμοι II)

Είναι μερικές φορές που ο ποιητής απογοητευμένος από τήν άδιάκοπη άναζήτηση ξαναγυρίζει στον κόσμο του αισθήματος. Η φωνή του γίνεται τότε τρυφερή, τό ύφος του άνθηρο και διαγωγές και τό τραγούδι του γιομάτο συγκίνηση. Οί στίχοι αύτοι είναι από τους καλύτερους τής συλλογής και έφάμιλλοι των ώραιότερων στίχων τής «Άνόδο». Παράθετα μερικούς από τό τραγούδι «Περιπέτεια», που είναι μιά εικόνα νοσταλγικής επανόδου στα παλιά, και συγχρόνως ένα σεμνό έγκώμιο του λεπτού ρωμαντισμού,

πού υπάρχει βασικός και αναλλοίωτος πάντοτε στά βάση κάθε εύαισθητης ψυχής:

«Έκοψ' ένα ρόδο, κ' εἶπε νά στολίσει τὸ βαρὺ του στήθος.
Πῆρε μιά κιθάρα, κ' ἄρχισε στὸ δρόμο νά περιπλανᾶται σάν τὰ χρόνια ἐκεῖνα τῶν ἐφηβικῶν ἐλαφρῶν βημάτων.

Κ' ἦτανε γελοῖος στὴ φριχτὴ προσπάθεια νά λησμονηθεῖ καὶ νά λησμονήσει.
“Ω νά λησμονήσει τὴ στυγνὴ του Σκέψη τὴν τυραννικὴ.

Γύρισε στὸ φῶς τὸ μαρτυρικὸ -πέρ' ἀπὸ τοὺς Ἰσκιούς, πέρ' ἀπὸ τὴν πλάνη- κ' ἔμοιαζε ἡ καρδιά του μὲ κομμένο ρόδο καὶ βουβὴ κιθάρα.
Μὰ τ' ἀνάστημά του, στήλη εὐθυτενής, κράτησε τὰ βάρη τῆς ἐπιστροφῆς στὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου του».

(Περιπέτεια II.)

Τέτοιες ἐπιστροφές γίνονται κι ἄλλοι στίς σελίδες τοῦ Β' Ἰντερμέδιου. Στὴν «Α- νησυχία» ὁ ἄνθρωπος πού ἀπογοητεύτηκε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Γνώσης καὶ τῆς Νόη- σης, ξαναγυρίζει πάλι στίς δύο μεγάλες πηγές τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας, τὴ Φύση καὶ τὴν Τέχνη, καὶ ξαναβρίσκει ἐκεῖ τὸ νόημα τῆς μεγάλῃς ζωῆς.

Ἡ ἀγωνία τῆς σημερινῆς πολεμικῆς γε- νιάς βρῆκε ἐπίσης τὴν ἀπήχηση τῆς στὴ μεγάλη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ («Ἐρημο Τοπίο».)
Τὸ ὠραιότερο ὅμως ποίημα τῆς συλλογῆς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἐκεῖνο πού ἔγραψεν ὁ Ἀνθίας γιὰ τὸ γιοῦ του, ἕνα τραγοῦδι ἀπλό, σεμνὸ, συγκρατημένο, γιομάτο θερμότητα αἴσθημα καὶ πόνου. Λυ- ποῦμαι γιὰ τὸ χῶρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νά τὸ παραθέσω ὀλόκληρο :

«Φλόγα, πού θερμαίνεις τὴν ἀπαντοχὴ μου [καὶ τὴν ἀντοχὴ μου, καὶ τὰ μάγουλά μου ρόδινα τὰ βάφει,
—ἔτσι γιὰ νά κρύβω τὴ χλωμὴ ψυχὴ μου, τὴ χλωμὴ ἀπ' τὴ σκέψη—
ἔλα πιὸ κοντά μου, κι ἄκου ἕνα σκοπὸ :
Τὸν ἀπλό σκοπὸ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων,
πού τὰ βράδια γύρω γύρω ἀπὸ τὸ τζάκι τραγουδοῦν γι' ἀγάπες καὶ μιλοῦν γιὰ θρού-
λους,
(Ἀντίνοος Ἀνθίας).

Ἡ στιχουργικὴ τοῦ Β' Ἰντερμέδιου εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως διάφορη ἀπὸ κείνην πού χρησιμοποίησε μέχρι τώρα ὁ Ἀνθίας. Τὰ ποιήματα τῆς νέας συλλογῆς φαίνονται πράγματι γραμμένα σὲ ἐλεύθερο στίχο καὶ δίδουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἀκολουθοῦν κανένα γνωστὸ μέτρο, διατηροῦν ὅμως τὸ

ρυθμὸ. Ἐν τούτοις ὁ προσεχτικὸς ἀναγνώ- στης θὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἐλεύθερο στίχο, γιὰτὶ ἀπλούστατα ὀλόκλη- ρο τὸ Β' Ἰντερμέδιο εἶναι γραμμένο σὲ κα- νονικώτατους ἐξασύλλαβους, οἱ ὁποῖοι βαλ- μένοι στὴ σειρά ἀνά δύο ἢ τρεῖς ἀκόμη μαζί, δημιουργοῦν νόθους δεκασύλλαβους, ἐνδεκασύλλαβους, δωδεκασύλλαβους, δεκα- επτασύλλαβους, δεκαοκτασύλλαβους κλπ.
Ὁ στίχος π. χ. «Φλόγα πού θερμαίνεις, τὴν ἀπαντοχὴ μου καὶ τὴν ἀντοχὴ μου», μπορεῖ θραυμάσια νά χωριστεῖ σὲ τρεῖς ἐξα- σύλλαβους παροξυτονούς :

Φλόγα πού θερμαίνεις
τὴν ἀπαντοχὴ μου
καὶ τὴν ἀντοχὴ μου,

ὁ στίχος «καὶ τὰ μάγουλά μου ρόδινα τὰ βάφει», σὲ δύο ἐξασύλλαβους :
Καὶ τὰ μάγουλά μου
ρόδινα τὰ βάφει,

καὶ οὕτω καθεξῆς Ἐδῶ πρέπει νά σημειω- θεῖ ὅτι ὅταν λέμε ἐξασύλλαβο ἐννοοῦμε τὸν δέξυτονο πεντασύλλαβο, (ἔκλεισε λοι- πόν—ἔτσι τόσο ἀπλῶ), τὸν παροξυτονο ἐξα- σύλλαβο (Μιά πολὺ μεγάλη—γιὰ τὴ γῆ ἱστορία), καὶ τὸν προπαροξυτονο ἐπτασύλ- λαβο (Στὰ βάρια μου βλέφαρα—στ' ἄγρυ- πνα τὰ βλέφαρα). Ἡ μὴν πραγματικὴ και- νοτομία τοῦ Β' Ἰντερμέδιου ἀπὸ στιχουρ- γικὴ ἀποψη εἶναι ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάλειψη τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Κατὰ τὰ ἄλλα, μ' ὅλη τὴ νεολογιστικὴ τους διάταξη οἱ στί- χοι κατὰ βάθος ἐξακολουθοῦν νά μένουν αὐστηρά προσκολλημένοι στὴν ἀκαδημαϊκὴ στιχουργικὴ παράδοση, πράγμα πού δὲν μπορεῖ βέβαια νά καταλογισθεῖ εἰς βάρος τοῦ ποιητῆ.

Συγκεφαλαιώνοντας τὴν κρίση μας γιὰ τὸ Β' Ἰντερμέδιο θὰ ἐπαναλάβουμε σχεδὸν ἐκεῖνο πού πρὶν ἀπὸ ἕξη ἀκριβῶς μῆνες ἔ- γραψαμε ἀπὸ τὴν ἴδια ἔτοῦτῃ στήλῃ : Ὁ Ἀνθίας εἶναι πιά ἕνας δόκιμος ποιητῆς μὲ μεγάλη καὶ δίκαιη, φήμη. Ἐνα ἔργο σάν τὸ Β' Ἰντερμέδιο» θὰ περιποιοῦσε βέβαια μεγάλῃ τιμῇ σ' ὀποιοδήποτε ἄλλο ποιητῆ. Ἀπὸ τὸν Ἀνθία ὅμως νομίζω ὅτι εἴμαστε δικαιολογημένοι νά περιμένουμε κάτι περισ- σότερο.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Θ. Πιερίδη : Δέκα Τραγοῦδια, Κάιρο, 1940. (Σχ. 8ο, Σελ. 28. Ἐκτὸς Ἐμπορίου)

Ἦστερα ἀπὸ τὶς δύο νεανικὲς συλλογές του ὁ κ. Θ. Πιερίδης μᾶς στέλλει τώρα ἀπὸ τὸ Κάιρο τὸ νέο του ποιητικὸ βιβλίον «Δέκα Τραγοῦδια», μιά σειρά ἀπὸ σύντομα λυρι-

κά ποιήματα έμπνευσμένα, όπως λέγει ο ίδιος, από «τη ζωή του ανθρώπου». Η δήλωση αυτή, βαλμένη στο πρώτο ποίημα της συλλογής, προκαλεί εύθως άμέσως ένα κάποιο σκεπτικισμό στον άναγνώστη, πολύ περισσότερο καθόσον ο κ. Πιερίδης όμολογεί ότι ενώ στις προηγούμενες συλλογές του έτραγουδήσει όλα τα άλλα «τά καλά, τα ώρστιά και τα μεγάλα, τα γητέματα, τα όνειρα, τα άστρα, τα δυνατά φτερά και των έρώτων τους καύμους και των έρώτων τη χαρά», ένα μονάχα έξεχασε, «του ανθρώπου τη ζωή». Σάμπως οι έρωτες, τα δυνατά φτερά κλπ. να είναι κάτι όλότελα άσχετο με τη ζωή του ανθρώπου. Όπωςδήποτε αυτή την παράλειψη προσπαθεί να την άναπληρώσει ο ποιητής με τα δέκα νέα τραγούδια του και άρχίζει άμέσως να μάς διηγείται «μιάν ιστοριάν άπλή και ταπεινή».

Όλα αυτά βέβαια μαρτυρούν μιάν κάποιαν προχειρολογία και μιά επιπόλαιήν ίληψη του ποιητικού όλικου που ο κ. Πιερίδης έπεχείρησε στα δέκα τραγούδια του να μεταπλάσει λυρικά. Άσφαλώς ο ποιητής των «Δέκα Τραγουδιών» ήθελε να μάς πει ότι την έμπνευσή του στο νέο του αυτό βιβλίο την άντλεί από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, χωρίς να έπιμένει σε λυρικές εξέφρασεις και φιλοσοφικές άναζητήσεις, προτιμώντας τη λιτήν εικόνα, την ήθογραφική έπισκόπηση και την άπλη συγκίνηση μάλλον, παρά την περίπλοκη διεϊσδυση και άνάλυση του έσωτερικού κόσμου των ήρώων του. Τον πασάρει όμως ή... όμοιο-καταληξία, και ή μέθη των λέξεων τον οδηγεί σε φραστικούς μαιάνδρους άνυπέρβλητους. Ο κ. Πιερίδης φαίνεται ότι είναι πολύ νέος άκόμη, και δέν μπορεί να συγκρατεί τον έαυτο του.

Μ' όλο τουτο στα ύπόλοιπα ποιήματα της συλλογής υπάρχει μιά λεπτή παρατήρηση και άρκετη ποιητική διαίσθηση, που μαρτυρούν ότι κάποτε ο ποιητής των «Δέκα Τραγουδιών» θα μπορέσει να γράψει κάτι άρτιώτερο. Στα «Χριστούγεννα», το δγδοο τραγούδι της συλλογής, μόλο που ο ποιητής του δέν κατορθώνει να μετουσιώσει αισθητικά τη χαρακτηριστική λυρική στιγμή του θέματος, υπάρχει έν τούτοις άρκετη διάθεση και άρκετός παλμός :

«Βρέχει, βρέχει, βρέχει. Τιποτ' άλλο...

Δέν είδα
μήτε τους μάγους με τα δώρα να περάσουν,
μήτε τ' άστέρι το λαμπρό και μήτε
τα μάτια τα μεγάλα των προβάτων
γεμάτα ζέστα και γεμάτα γλύκα
τόν κόσμο να κυττάζουμε με δέος...

Βρέχει, βρέχει, βρέχει.
Έγυρε ή πολιτεία και κλαίει
όλα τα δάκρυα της τα λάσπινα στους δρό-
μους...

Βρέχει.
Δέν είδα τίποτ' άλλο.

Μονάχα,
σε μιά γωνιά του δρόμου,
ένα χέρι,
ένα χλωμόν, άπελπισμένο χέρι,
να βγαίνει άπ' το σκοτάδι,
ν' άπλώνεται, να τρέμει και να κλαίει...

Τίποτ' άλλο...»

(Χριστούγεννα)

Ό κ. Πιερίδης φαίνεται έπηρεασμένος σε μερικούς στίχους του από την ποίηση του Καβάφη. Η ποιητική όμως αυτή τεχντροπία, όταν ίδιως άπουσιάζει το μουσικό και πλαστικό στοιχείο της μορφής, και δέν τη θερμαίνει ο βαθύς πόνος και ή άληθινή συγκίνηση του περιεχομένου, οδηγεί μοιραία σε πεζολογίες και προχειρογραφήματα, που ναί μέν καταχωρίζονται στις σελίδες των βιβλίων σαν ποιήματα, δέν διαφέρουν όμως και πολύ από λυρικές δημοσιογραφικές έντυπώσεις και στιγμιότυπα. Ο κ. Πιερίδης δέν μπόρεσε άκόμη να συλλάβει το βαθύτερο ρυθμό των πραγμάτων και να συγκινηθί άπό την έσωτερική ζωή των θεμάτων του. Αντιμετώπισε τις, λυρικές ύποθέσεις των τραγουδιών, του με πρόχειρη φιλοσοφία και ήθογραφική διάθεση, κ' έγραψε περισσότερους κακούς, παρά καλούς και μέτριους στίχους.

Άπο στιχουργική άποψη ο κ. Πιερίδης φαίνεται ότι άκόμη άμφιταλαντεύεται άνάμεσα στην άκαδημαϊκή και τη νέα τεχντροπία. Άλλά και εκεί όπου χρησιμοποίη τον ελεύθερο στίχο δέν κατορθώνει να του δώσει τη μελωδία και το ρυθμό που του ταιριάζει, και ή μετάβαση από τον ένα στίχο στον άλλο, γίνεται πάντοτε σχεδόν με ένα κάποιο αϊσθημα διακοπής και μεταπτώσεως.

Όπωςδήποτε τα «Δέκα Τραγούδια» του κ. Πιερίδη παρουσιάζουν μιάν άρκετη εξέλιξη για το συγγραφέα τους, και παρ' όλες τις σχετικές ατέλειές τους άποτελούν ένα έγκαρδιωτικό βήμα μιάς εύσυνείδητης προσπάθειας.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

γγ. Δ. Αγγέλου Θ. Σημηριώτης : « Όσο φέγ-
γει... » Αθήνα, 1939, σ. 123,
Δρχ 100.

M— « My great religion is a belief in the blood,
In the flesh, as being wiser than the intellect.
We can go wrong in our minds. But what
the blood feels and says is always true. The
intellect is only a bit and a bridle! »*

ΤΣ— "Ετσι είχε δικαιολογήσει τη σημα-
ντική κ' επίβλητική πλευρά του έργου του
ο ποιητής Lawrence σε μία φιλική συνο-
μιλία. Μιάν παρόμοια κάπως εξέγηση βρι-
σκω κ' εγώ για το μεγαλύτερο μέρος του
αφίργου του δικού μας ποιητή που παθαίνε-
ται να κυριολεκτικώς να εκφράσει ποιητικά
ο δόσ συγκλονιστικό έρωτα του για τη γυναί-
κα στη φύση μέσα είτε για τη φύση αυτή
σβαταθαυτή που ξεχειλίζει όρμητική από τα
σπείγματα της ψυχής του. Με υπόβαθρο, στε-
νωροωμένο κι ασφαλτό, τη Γη, τον όμφαλό
του σύμπαντος, (όπως τό φρονεί), εξαπλώ-
νται από τό δικόμας μικρόκοσμο στο
ογκομεγαλόκοσμο του στερεώματος ολόγυρα
ρμας κυνηώντας με φλογερό πάθος να
υποσηφίξει σταλιά-σταλιά είτε μονορούφι και
μαρμαίνας τόν έρωτα που υπάρχει σ' όλα τα
υποσημουργήματα, από τα τελειότερα ίσως
στα ατελέστερα πλάσματα, που είναι ο κό-
σμος κ' ή χαρά της ζωής :

M— Μάννα διπρόσωπη, καλή, σκληρή, πανώρια
Εσέ σ' ένα καθένα χώρια
κι όλα, κι όλα, κι όλα, κι όλα κι όλην
[άγαπώ]

A— 'Αχρονολόγητα όπως είναι τα τραγούδια,
ωδΰμας, και χωρίς καμιά νύξη, από τόν ί-
οιδίο τόν ποιητή σχετικά με την ηλικία των
νέδεν έχω παρά να βασισθώ στη γνώση του
σημειωμένου έργου του και στην προσω-
πική μου τη διαίσθηση. "Εχω την έντύπωση
ρώπως μερικά, όσα είναι περικλεισμένα σε λι-
σμούς, δέκα ή δώδεκα στίχους, ανήκουν σε
μία παλιότερη παραγωγή κι ώραία όπως
ν) είναι δέν μπορούσαν παρά να πάρουν μία
ριμέρα τη θέση τους σε κάποια συλλογή.
Ακριβώς ένθυμίζουν τα χρόνια που ο Ση-
μηριώτης περιφέρονταν στους κύκλους
των συμβολιστών μέσα, που ή βερλιανική
σομοιστική του στίχου βγαλμένη από τό ταί-
ριασμα των πιό λεπτών ήχων ήταν μία ά-
νωγωνιστική δοκιμασία για τόν κάθε άληθινό
χαρακτήριστη. Αυτά δέν είναι εκείνα που ύπο-
οιάζονται την τέχνη του ποιητή τους τελευ-
ταίους καιρούς. Γιατί είναι γεγονός πιά ά-

ναμφισβήτητο πώς ή τέχνη του στην προ-
τελευταία καθώς και σε λιγώτερα ποιήματα
σε τούτη τη συλλογή έάνοιξε δικό της
δρόμο— ίσως μοναδικό στη λογοτεχνική μας
ιστορία— που ζήτησε να επιτύχει με άλλους
τρόπους, με διαφορετικά μέσα, ό,τι κυνη-
γούσαν οι όρθόδοξοι όπαδοί της πρωταρ-
χικής σχολής του.

Δέν είναι βέβαια ο μόνος αίρετικός αυ-
τός. 'Η αίρεση του είναι, όμως, άλλη από
την αίρεση όσων τράβηξαν προς τόν άυ-
πόστατο όραματισμό και την καθαρή ποιή-
ση. Κρίνοντας σε τούτο τό περιοδικό τη
συλλογή του «Ονειρων "Ησκιον" είχα δια-
πιστώσει τότε με κάποιον αθάίρετο κάπως
τίποτα, άποφθεγματικά κι ανεξήγητα, τό
sitwellismus στο έργο του ποιητή. Έννοοσα
—τό διαπιστώνω με μεγαλύτερη σιγουριά
ώρα— πώς ο ποιητής είχε έπιδοθεί στην
καλλιέργεια ενός ύφους που θύμιζε την
τέχνη του baroque. 'Η ανεξάρτητη—φαινο-
μενικά ανεξάρτητη—τούτη φραστική προέ-
κταση που άποφεύγει τη μεταφυσική σκο-
πιδάση δέν μπόρεσε να ξεφύγει πάντα τη
λογοτεχνική στριφνότητα που έπιβάλλει ή
τυραννία του ξεχωριστού τούτου λογοτεχνι-
κού είδους. Και δέν είναι, άν προσεχθεί
καλά, ο λεκτικός άναकुματισμός του στί-
χου του ένας άγονος βερμπαλισμός. μία
ρητορική κενότητα. 'Η άκρατη ρητορεία σ' άλ-
λους ύποκαθίσταται άδωπέρα με την άνηρό-
τητα μιας έπιζητημένης λογοτεχνικής άνακλά-
δωσης. Φανταζεται κανένας, τό λοιπόν,
μαζί με τα τόσα και ποικίλα προτερήματα
που σφικτοκρατεί τό ιδιότροπο τούτο λο-
γοτεχνικό είδος τ' άλλα τόσα και ποικίλα
ύστερήματα: πρώτα τη στριφνότητα, την έπι-
τήδεση, την έπίδειξη, τη φραστική διαστρέψη
άκόμα που συχνότατα οδηγεί στη δυσαρ-
μονία, την αντίαισθητική υπερπληρότητα
γενικώτερα. Αί μεταποπισμοί των λέξεων
και τα διασκελισματα κατόπι. 'Η πεζότητα
σ' άλλα που πηγάζει από μιάν εξαναγκασ-
τική και, πολλές φορές, βίαιη δια-
στολή του στίχου που κύριο χαρακτηριστι-
κό του γίνεται ώρα ή έλλειψη κάθε
ρυθμικού συντονισμού. Είναι άρκεστοί οι
τέτοινοι στίχοι σε τούτη τη συλλογή που δέν
φανερώνουν τίποτε άλλο από την τάση να
προωθηθεί ή τέτοια τέχνη στα άκρότατα
άκρα και να ξεπηδήσει στο τέλος σάμπως
πολυσύθετη άλλοκοτία.

Προτιμώ τα ώραία παλαιότερα τραγου-
δια με τό φλογερό παλμό του έρωτικού πά-
θους κι όσα άλλα δέν έχουν κατακτήσει
άπροσπέλαστα λογοτεχνήματα μιας σχολής
και μιας έκεντρικής ή φυγοκεντρικής μα-
νιέρας.

* Letters edited b. A Huxley, σ. 94.

Ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο Λεμεσοῦ:
Παιδικές Ψυχές, Σειρά Δ', Λεμε-
σός (Κύπρου) 1940. σ. 94.

Ὁ τέταρτος τόμος τῶν «Παιδικῶν Ψυχῶν» τοῦ Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου Λεμεσοῦ ἔρχεται νὰ μᾶς προσφέρει πάλι τὴ δροσιά τοῦ παιδιοῦ, ποῦ προσπαθεῖ μὲ τις μικρὲς δυνάμεις του νὰ παρουσιάσει ὅ,τι καλὸ πῆρε ἀπὸ τὸ ἀγαπημένον του σχολεῖο. Ἀνοίγει τὰ φτερά του μὲ πεποίθησι καὶ ἀπλώνεται μέσα στὴ φύση καὶ στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν κ' ἐξωτερικεῖται ἐλεύθερα τις ἐντυπώσεις του ἀπ' ὅλα τὰ προσωπικά του ἐνδιαφέροντά, τις δικές του σκέψεις, τ' ατομικά του συναισθήματα, μὲ μιὰ συμπαθητικὴν ἀπλότητα καὶ μὲ καθάριον ὕφος, μὲ ζωντάνια καὶ παραστατικότητα. Δείχνει πόσο χαίρεται γιὰ ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰ ὠραῖα τῆς ζωῆς, μὰ καὶ πόσο πονεῖ ἀληθινὰ στ' ἀντικρυσμὰ τῆς κακίας, ποῦ, ἀλίμονο, ξεχειλίζει τώρα ὀλέθρια πάνω στὴν ἀνθρωπότητα.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς πολλὰ κομμάτια τῶν «Παιδικῶν Ψυχῶν» καὶ τῆς τέταρτης σειρᾶς ἔχουν ἀλληλεπίδραση, ἴσως καὶ κάποια ἐπέμβασι ἀπὸ ἐξασκημένο χέρι, κ' ἔτσι ἡ αὐθορμησία τους κολοβώνεται ἀρκετά, ὅμως ὅλα ἀποπνεύουν τὸ δροσερὸ μύρο τῆς παιδικῆς ψυχῆς ποῦ ξεσπάει σ' ἀπίαστα ὠραῖα ὄνειρα κ' ἔχει τὴ δύναμη νὰ νομίζει πὼς τὰ πραγματοποιεῖ μὲ τὴ φαντασία. Σπάνια ἢ ἐκφρασι δὲν εἶναι κυριολεκτικὴ ὅσο κι ἂν δὲν εἶναι πλούσιο καὶ ποικίλον τὸ λεξιλόγιον. Πρέπει ὡστόσο νὰ ἔχομε ὑπόψην μας πὼς εἰνσι τὰ ἐργάκια μικρῶν παιδιῶν, ποῦ κοντὰ στις τόσες δυσκολίες ἔχουν καὶ τὸν ἀγῶνα νὰ γίνον κύρια τοῦ ἐκφραστικοῦ ὄργανου, γιὰ ν' ἀ-

ποδώσουν ὅσο τὸ δυνατόν πρὸ παραστατικῶν ὅσα σκιροῦν πολύχυμα μέσα τους. Τ' ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικά. Καὶ ἀξίζει κάθε ἐπαινος καὶ στις μαθήτριες ποῦ συνθέσανε τις «Παιδικές Ψυχές» καὶ σὲ κείνους ποῦ κατευθύνουν μὲ στοργὴ καὶ περίσκεψη τὰ πρῶτα ἀβέβαια παιδικὰ βήματα στὸ δρόμον τῆς γνώσης καὶ τῆς τέχνης.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου Λεμεσοῦ: Παιδικές Ψυχές, Σειρά Δ', Λεμεσός, Κύπρος, 1940. 80 σ. 94.

Ἄγγ. Θ. Σημησιώτη: "Ὅσο φέγγει ... Ἀθήνα, 1939, σ. 119 Δρχ. 100.

The Cyprus Committee for the Preservation of the Ancient and Medieval Monuments of Cyprus Fifth Report, 1939 pp 16.

Π. Θαλασσινοῦ: Πανσέληνος (ποιήματα) Ἐκδ. Γκοβόστη, Ἀθήνα.

Δημήτρην Γιατράκον: Σκιές καὶ Τάφοι (ποιήματα) μὲ πρόλογον Δ. Καμπούρογλου Πειραιᾶς, 1940.

Σημείωμα

Εἰδήσεις, σημειώματα, ἐπιθεώρησι τοῦ τύπου καὶ ἀλληλογραφία θὰ δημοσιεύουμε στὸ ἐπόμενο.

Ἑπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνη.

Τυπογραφεῖο "ΝΕΟΣ Κόσμος," Θ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.

Full Particulars on request.

Ο αρχιτέκτων, ο εργολάβος και ο κάθε ιδιοκτήτης
μπιτιού πρέπει να γνωρίζει ότι δια να επιτύχη ένα κα-
λόδο βάσιμο χρειάζονται δύο πράγματα: **καλά υλικά** και
καλή εργασία.

Καλά υλικά είναι μόνον τα προϊόντα των δαιμονίων
κατασκευαστών μπιτιού **Blundell, Spence & Co. Ltd,**
Hull, England, που από το 1811 κατασκευάζουν πρώτης
ξοτάξεως μπιτιού.

Καλή εργασία είναι μόνον η άσυναγώνιστη τέχνη μας.

Αποταθήτε:

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Όδος Έλευθερίας και Αριάδνης
Ταχ. Κιβ. αρ. 51, Τηλεφ. 72.
ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

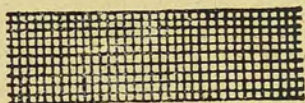

Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει
ΣΑΚΑΤΕΜΑ
ΟΣΦΥΡΑΛΓΙΑ

Τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ῥάχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ καθυστεροῦν ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀνακουφίζει τοὺς μῦς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθύς, καὶ ἡσυχός. Δικαίως δὲ ἐξαγομῆσθε ἀνδρῶν ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λίμεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ **SLOAN'S**

Τὸ παγκοσμιον φήμης ὑγρόν πρὸς ἐπάληθριν μετχειριζόμενον ἀπὸ 1837 θ' νη

SLOANS **LINIMENT**

